Stenogrammid

XIII Riigikogu, IX Istungjärk, täiskogu korraline istung

Kolmapäev, 16.01.2019, 14:00

Toimetatud

14:00 Istungi rakendamine
1. 14:04 Politsei ja piirivalve seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (673 SE) kolmas lugemine
2. 14:08 Perekonnaseisutoimingute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (723 SE) kolmas lugemine
3. 14:09 Peaministri ülevaade teadus- ja arendustegevuse olukorrast ning valitsuse poliitikast selles valdkonnas
4. 16:06 Tubakaseaduse ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu (775 SE) esimene lugemine
5. 16:45 Politsei ja piirivalve seaduse ning päästeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (768 SE) esimene lugemine
6. 17:04 Kaubamärgiseaduse, tööstusdisaini kaitse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (765 SE) esimene lugemine
7. 17:13 Kaitseväe korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (783 SE) esimene lugemine

14:00 Istungi rakendamine

14:01 Esimees Eiki Nestor
Austatud Riigikogu, tere päevast! Alustame kolmapäevast istungit. Kas on soovi üle anda eelnõusid ja arupärimisi? Aivar Kokk, palun!

14:02 Aivar Kokk
Hea Riigikogu esimees! Head kolleegid! Osa Riigikogu liikmete nimel tahan ma üle anda alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle teema väga lihtne. Kui kõik me läksime jõuludeks puhkama ehk oma valijatega kohtuma, siis telekas jooksid reklaamid. Kui ma vaatan siia saali, siis näen, et kuuest erakonnast viis on oma kampaanias lubanud ühte: toome hiljemalt jaanipäevaks maksud Eestisse tagasi ehk jaanipäeva õlled võiks osta Eestist, mitte Lätist. 1. märtsist on Lätis ka uued aktsiisid ja valminud on eelnõu, et Eestis oleks kõigi alkoholiliikide aktsiisid 5% kõrgemad, lahjast alkoholist alates kuni kange alkoholini. Tundub küll natukene naljakas teha viis nädalat enne Riigikogu lõppu selline eelnõu, aga teistpidi näitab see, kas valimislubadused väljendavad tegelikult seda, mida soovitakse. Jõudu ja jaksu! Hea tahtmise korral on võimalik see eelnõu ära menetleda veel selle koosseisu ajal. Aitäh!

14:03 Esimees Eiki Nestor
Rohkem soove ei ole. Olen vastu võtnud ühe eelnõu. Kodu- ja töökorra seaduse alusel käitume edasi. Kohaloleku kontroll.
Kohaloleku kontroll
Täiskogul on kohal 83 Riigikogu liiget.

---

1. 14:04 Politsei ja piirivalve seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (673 SE) kolmas lugemine

14:04 Esimees Eiki Nestor

Meie päevakorra esimene punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud politsei ja piirivalve seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 673 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole, läheme lõpphääletuse juurde. Palun rahuneda, palun tähelepanu, palun vaikust! Kuna tegemist on eelnõuga, mille seadusena vastuvõtmiseks on vaja koosseisu häälteenamust, siis kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

81 Riigikogu liiget teatas, et ta on kohal.

Panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud politsei ja piirivalve seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 673. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu seadusena vastuvõtmise poolt oli 75 Riigikogu liiget, vastu oli 7, erapooletuks jäi 1. Politsei ja piirivalve seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus on vastu võetud.

---

2. 14:08 Perekonnaseisutoimingute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (723 SE) kolmas lugemine

14:08 Esimees Eiki Nestor

Järgnevalt Vabariigi Valitsuse algatatud perekonnaseisutoimingute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 723 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole, läheme lõpphääletuse juurde.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud perekonnaseisutoimingute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 723. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 74 Riigikogu liiget, vastu oli 6, erapooletuid ei olnud. Perekonnaseisutoimingute seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus on vastu võetud.

---

3. 14:09 Peaministri ülevaade teadus- ja arendustegevuse olukorrast ning valitsuse poliitikast selles valdkonnas

14:09 Esimees Eiki Nestor

Järgnevalt on meie päevakorras peaministri ülevaade teadus- ja arendustegevuse olukorrast ning valitsuse poliitikast selles valdkonnas. Austatud Riigikogu, tuletan teile meelde menetluse korda. Peaministri ettekanne kestab kuni 35 minutit. Siis on küsimused ettekandjale, iga Riigikogu liige võib esitada peaministrile ühe suulise küsimuse. Selle järel on läbirääkimised, millest võivad osa võtta fraktsioonide esindajad. Palun, peaminister Jüri Ratas!

14:10 Peaminister Jüri Ratas

Väga austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Kõigepealt soovin ma teid väga tänada selle võimaluse eest, et saan teie ees esineda ülevaatega teadus- ja arendustegevuse olukorrast ning valitsuse poliitikast selles valdkonnas. Head saalisviibijad! Ma soovin alustuseks tänada kõiki, kes on tänase ettekande koostamisse oma panuse andnud, konkreetsemalt Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Eesti Teaduste Akadeemiat, Eesti Teadusagentuuri, kindlasti Riigikantseleid ning kogu Teadus- ja Arendusnõukogu. Minu suur tänu kogu selle aasta eest kõikidele ülikoolidele, ülikoolijuhtidele, teadlastele ja loomulikult ülikooliperedele nende väga tulemusrikka töö eest!

Valitsus on teadus- ja arendustegevuse probleemide lahendamisega süstemaatiliselt ja tulemuslikult tegelenud. 2018. aastal toimusid Teadus- ja Arendusnõukogu koosolekud sagedamini kui varem. Viiel korral arutati nii teaduspoliitika kui ka rahastamise teemasid, analüüsiti rahvusvahelise koostöö ja innovatsiooni soodustamise võimalusi. Olen aasta jooksul isiklikult kohtunud kõigi Eesti ülikoolide juhtkondadega. Lisaks on mitmeid teaduse ja ettevõtluse koostöö ning innovatsiooni teemasid

lahendanud valitsuse majandusarengu komisjon ministrite tasemel.
Kindlasti soovin ma alustuseks öelda suur tänu ka Riigikogu kultuurikomisjonile nende kahe aasta eest, mis minul on antud teemal olnud võimalik kultuurikomisjoni ning tema esimehe ja liikmetega koostööd teha. See on olnud minu meelest väga viljakas, ma olen saanud teilt väga palju häid mõtteid. Ma alustasin sellega, et TAN on sellel aastal viiel korral kogunenud. Ma mäletan, et 2017. aasta jaanuaris, kui mul oli esimest korda võimalik auväärt kultuurikomisjoni ees olla, siis ma andsin lubaduse, et TAN-i koosolekud ja nõupidamised peaksid toimuma tihemini kui kaks korda aastas.
Eelmise aasta 19. detsember oli, ma arvan, väga oluline päev: vahetult enne jõule allkirjastasid erakonnad, teadlased ja ettevõtjad teadusleppe, mida vedas Vabariigi President. Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rahastamine avalikus sektoris peab tõusma 1%-ni SKP-st. Selle eesmärgi saavutamine eeldab ühiskonna kõigi osaliste panust. Rahasummast olulisemad on minu arvates aga muudatused, milleks valmisolekut poliitikud, teaduskogukond ja ettevõtjad leppega kinnitasid. On selge, et ettevõtjate ja teadlaste koostöö parandamiseks ei piisa ainult lisaraha andmisest. Teadlased lubasid eelisarendada Eesti majanduse ja ühiskonna arengule suunatud valdkondi ning ettevõtjate esindajad teha enam koostööd teadlaste ja teadusasutustega. Kuigi raha saab olla ainult vahend institutsionaalsete ümberkorralduste käivitamiseks ja koostööd teevad inimesed, kipub raha olema tänapäeval olulise võimaldaja rollis.
On teada, et teaduskulutuste osakaal SKP-s sõltub nii statistilistest detailidest kui ka majanduskasvust tervikuna. Näiteks, kui majandus kasvab kiiremini, kui oli nähtud ette prognoosis, langeb ka teaduse rahastamise osakaal SKP-s ja on palju rahulolematust. Kui aga SKP peaks langema, kasvab teaduse rahastamise osakaal, ilma et teadusele ja teadlastele oleks antud rohkem finantsvahendeid. Lisaks korrigeeritakse statistikat, sh SKP kasvu, metoodiliste täpsustuste käigus veel mitu aastat tagantjärele. See kõik teeb 1% saavutamise tänamatult sõltuvaks paljudest teguritest.
See ei ole minu arvates vabandus. Kindlasti pean vajalikuks teaduse rahastamise jätkuvat kasvu, nagu oleme kõigi erakondade, teadlaste ja ettevõtjatega kokku leppinud. Hiljuti avaldas Statistikaamet 2017. aasta teadus- ja arendustegevuse kulutuste andmed. Selgub, et kulud kasvasid 270 miljonist eurost 2016. aastal 304 miljoni euroni 2017. aastal. Seejuures kasvasid just avaliku sektori kulutused 127 miljonist 156 miljoni euroni.
Oluline on mõista, mis on numbrite taga. Näiteks ei sisalda need summad kogu riigieelarvelist teaduse rahastamist, sh näiteks doktoriõpet ja rahvusvahelistes teadusvõrgustikes osalemise tasusid, sinna sisse on arvatud aga teadusasutuste enda taotletud raha programmist "Horisont 2020". Kirjeldan seda kõike selleks, et vähendada selle 1% müstifitseerimist ja suunata edaspidi arutelu suhtelise näitaja asemel pigem reaalsetele absoluutsummadele ja sellele, mida me nende summadega saame teha Eesti teaduse, ühiskonna ja majanduse arendamiseks.
Ametisolev valitsus on otsustavalt tõstnud kulutusi teadus- ja arendustegevusele. Riigi eelarvestrateegia 2019–2022 rahastamiskavas nähakse kõrgharidusele ning teadus- ja arendustegevusele Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas lisavahendeid ette kokku 60,4 miljonit eurot. 2019. aasta riigieelarves on kavandatud teadus- ja arendustegevusele 220,2 miljonit eurot. Meenutame, et aastatel 2016 ja 2017 oli vastav summa 175 miljonit eurot ja 2018. aastal 206,2 miljonit eurot. Jah, me pole suutnud käia ühte sammu kiire majanduskasvuga, kuid hüpe on olnud märgatav ja ilmestab meie valikut investeerida tulevikku.
Eriti märkimisväärselt on kasvanud teadusasutuste põhiinstrumentide rahastamine, mille all me mõtleme teaduse baasfinantseerimist ja uurimistoetusi. 2015. aastal moodustas nende rahastamine kokku 47,5 miljonit eurot. Viimaste aastate kasvu tulemusena küündis summa 67,1 miljonini 2018. aastal ja 2019. aasta planeeritavas eelarves küündib see 80,1 miljonini. Eriti on suurenenud stabiilse rahastuse ehk nn baasfinantseerimise osa, mille suhe võrreldes konkurentsipõhise rahastusega on kasvanud 19%-st 2015. aastal 49%-ni 2019. aastal. See tähendab teadlastele suuremat töörahu ja kindlust oma teadustöö tegemisel.
Väga austatud kuulajad! Eesti teaduse tase on tavapärase mõõdupuu järgi väga kõrge, hoolimata saavutamata jäänud rahastamiseesmärkidest. Rahul saab olla nii üldise publitseerimisaktiivsuse kui ka palju tsiteeritud artiklite osakaaluga. Juba 2016. aastal publitseeriti 1659 kõrgetasemelist artiklit miljoni elaniku kohta, millega saavutati teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias 2020. aastaks seatud eesmärk. Kui vaadata palju tsiteeritud artiklite osakaalu, mis veelgi paremini ilmestab teaduse kvaliteeti, siis on näha, et Eesti on viimaste aastatega väga kiiresti arenenud ja ületab kindlalt Euroopa keskmist. Kalmer Lauk ja professor Jüri Allik Tartu Ülikoolist on andmebaaside Web of

Science ja Essential Science Indicators põhjal välja arvutanud, et kui vaadata artiklite viidatavust, siis on Eesti 12. teadusriik maailmas. Vastava tähelepaneku ja osutuse eest, et seda mõtet on vaja täpsustada, ma tänan ka viimast kultuurikomisjoni diskussiooni, kus see täpsustus tehti. Meie mõjukuse aluseks on kahtlemata tugev teadlaskond: inimesed, kelle uurimused ja avastused viivad elu edasi. Andmebaasi Clarivate Analytics Web of Science teadlaste mõjukuse ülevaates on nimetatud üle 6000 viimase kümnendi mõjukaima loodus- ja sotsiaalteadlase ning nende hulgas on esile toodud 17 Eesti teadlast. Eesti rahvaarvu taustal on see suurepärane tulemus.

Pidevalt on kasvanud Eesti teadlaste ja ettevõtjate osalemine Euroopa Liidu teadus- ja arendustegevuse programmides. Eesti on programmis "Horisont 2020" osalemise edukuse poolest Euroopa Liidu sees jätkuvalt väga heal positsioonil, mis kinnitab meie teadlaste ja ettevõtete võimekust ning hinnatust koostööpartnerina. Eesti ülikoolide suurepärane rahvusvaheline konkurentsivõime on samuti korduvalt kinnitust saanud. 2018. aastast toon esile Tartu Ülikooli esikoha Briti ajakirja Times Higher Education nn uue Euroopa ülikoolide edetabelis. Pingereas on pärast 2004. aastat Euroopa Liiduga ühinenud 13 riigi 53 parimat teadusülikooli. Teise Eesti *alma mater*'ina on 18-ndana ära märgitud Tallinna Tehnikaülikool. Paljusid ühiskonnaliikmeid huvitavad eri näidikutest ja edetabelitest enam aga teadustöö tulemused ja nende praktiline panus elujärje parandamisse. Ootame, et ülikoolid teadus- ja õppetöö kõrval suhtleksid ühiskonnaga, uurimistööd viiksid elu edasi ning lahendaksid meie igapäevaseid muresid. Tartu Ülikooli teadlaste Eneli Kindsiko ja Maaja Vadi doktorikraadiga inimeste karjääriteid käsitlev uuring kinnitab: formaalsete mõõdikute järgi on edukas see teadlane, kellel on palju teadusgrante ja rohkelt tsiteeritud ingliskeelseid teadusartikleid. Ent teadlased peavad edukaks pigem inimest, kes oma isiksusega suudab teisi inspireerida ning toob oma tööga ühiskonnale praktilist kasu.

Heaks näiteks on Tallinna Tehnikaülikooli tarkvarateaduse instituudi professor Ahto Buldas, kes pälvis eelmisel aastal riigi teaduspreemia väljapaistva avastuse eest e-ühiskonna alustehnoloogiate vallas. Uurimistöö ründekindlate e-teenuste ja ajatemplisüsteemide loomisel on pannud aluse Eesti e-riigi tehnoloogiatele. Tema rolli on raske üle hinnata ka kahe rahvusvaheliselt eduka Eesti ettevõtte, Cybernetica ja Guardtime'i arengus. Professor Buldas on ise rõhutanud, et sageli ei ole tema tegevuse eesmärk teadus, vaid ta on valmis tegelema ka praktiliste e-riigi arendamiseks vajalike inseneriülesannetega. Nii tema sisuline ja kõrgetasemeline teadustöö kui ka mõttelaad on eeskujuks paljudele noorteadlastele.

Hiljuti pälvis Tallinna Tehnikaülikooli vanemteadur Vasilis Kostakis Euroopa Teadusnõukogu maineka alustava teadlase grandi nelja-aastaseks teadusprojektiks. Tema uurimisgrupp püüab mõtestada tuleviku tööd automatiseerimise ajastul ja selle järel. See on taas kord hea näide uurimistööst, mis haakub otseselt proovikividega, millega seisavad peatselt silmitsi nii ettevõtjad, töötajad kui ka poliitikakujundajad. Kuidas suudame kohaneda uute ärimudelite ja töövormidega? Kuidas kohandada oma regulatsioone ja maksusüsteemi nii, et ettevõtjad ja töötajad saaksid end uusi mudeleid kasutades teostada ja samas ei kohtleks me neid erinevalt traditsioonilisest majandusest? Täna me ei tea neid vastuseid, aga üsna varsti peame teadma, ja ma loodan, et just sellised uuringud aitavad meil tarku otsuseid teha.

Tulevikku vaadates on julgustav viimaste aastate doktorantuuri lõpetanute arvu kasv. 2017. aastal oli lõpetajaid 253, mis on läbi aegade kõrgeim näitaja. Näiteks kolm aastat varem, 2015. aastal lõpetas õpingud 208 doktoranti. Valitsuse teadlik prioriteet on olnud doktorantide sissetulekute tõstmine ning nende sotsiaalsete tagatiste suurendamine. Eesti vajab senisest rohkem doktorikraadiga inimesi, kes panustaksid eri eluvaldkondades. Selleks peab riik tagama tingimused ja toetava keskkonna, mis võimaldaks inimestel doktorantuur täies mahus läbi teha ja kraad omandada. Nõudlus doktorikraadiga inimeste järele väljaspool teadus- ja arendusasutusi võiks kindlasti suureneda. Kuidas saame loota näiteks erasektori uurimis- ja arendustegevuse märkimisväärset kasvu, kui seal puuduvad inimesed, kes selle eest hoolitseda saaksid?

Väga austatud Riigikogu liikmed! Eesti majandusel ja riigil tervikuna on läinud iseseisvuse taastamisest alates kahtlemata hästi. Siiski on oluline jätkata majanduse teadus- ja teadmusmahukuse suurendamise kursil. Me ei saa leppida ettevõtete tootlikkuse aeglase kasvu ega Eesti positsiooni halvenemisega Euroopa innovatsiooniliidu tulemustabelis. 2015. aasta 13. kohalt kukkusime 15. kohale 2017. aastal. Sihteesmärk aastaks 2020 on 10. koht.

Avaliku sektori teadus- ja arendustegevus toetab kindlasti erasektori teadus- ja arendustegevust, kuid otsus selle kohta, mida keegi toodab ja müüb või kuhu investeerib, jääb lõpuks ikkagi ettevõtja enda teha. Eesti ettevõtteid eristavad Põhjamaade omadest proportsionaalselt suuremad investeeringud

masinatesse ja seadmetesse võrreldes immateriaalsete varadega. See ei pruugi alati tähendada aga paremat tootlikkust. On siiski positiivne, et intellektuaalomandi kasutusõigusega seotud toodete osakaal on hakanud kasvama. Kui soovime liikuda kõrgemale väärtusahela astmele, muutuvad üha olulisemaks investeeringud immateriaalsesse varasse, nagu teadus- ja arendustegevus, disain, inimeste arendamine, oma tootemarkide väljatöötamine ja reklaam. Eesti ettevõtete kulutused teadus- ja arendustegevusele olid 2017. aastal 143,6 miljonit eurot, see oli vaid 4–5 miljonit enam kui 2016. aastal. Loodan, et teadusleppes kokkulepitu muudab teadus- ja arendustegevuse ka erasektori jaoks prioriteetsemaks.
Vastavalt koalitsioonilepingule oleme töötanud välja ettepanekud ettevõtete teadus- ja arendustegevuse stimuleerimiseks ja erasektori vahendite suuremaks kaasamiseks. Mitmed neist pakkus ideena välja kõrghariduse ja teaduse rahastamise ning korraldamise rakkerühm. Valitsus kinnitas juunis eelmisel aastal rakkerühma ettepanekute põhjal koostatud tegevuskava, mille elluviimist jälgivad Teadus- ja Arendusnõukogu ning Riigikantselei.
Septembris hakkas Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus pakkuma töötleva tööstuse ettevõtetele tootearenduse toetust, mille abil soovime julgustada tööstusettevõtjaid enam arendustegevusse investeerima. Pikemaajalise mõjuna ootame ettevõtete lisandväärtuse kasvu. Juba senine põgus kogemus kinnitab ettevõtjate huvi toetuse vastu ning selle jätkumisel tuleb kaaluda ka rahastamise kasvu. Me jagame riske, mida ühel ettevõttel üksi ei ole mõttekas võtta, kuid millest ühiskond tervikuna pikemat perspektiivi silmas pidades on selgelt huvitatud.
Haridus- ja Teadusministeerium on algatanud valdkondlikud teadusprogrammid. Need on koostatud ettevõtete vajadustest lähtuvalt ja tulemuseks on ettevõtete huvidele vastavad uurimissuunad teadusasutustes. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia programm käivitus 2018. aastal ning ressursside väärindamise programm käivitub 2019. aastal.
Välisinvesteeringute soodustamise ühe tegevusena on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium tuvastanud suure teaduskompetentsiga valdkonnad, kus on ühtlasi väga suur äripotentsiaal ning arvestatav tõenäosus investeeringu Eestisse toomiseks. Seda infot kasutatakse edaspidi potentsiaalsetele investoritele väärtuspakkumisi tehes.
Palju on räägitud sellest, et Eestis tehakse rakendusuuringuid alusuuringutega võrreldes proportsionaalselt vähe. Tegelikult on tehnoloogia valmidusastmeid enamgi. Probleemiks on, et Eestis ei arendata teadustöö tulemusi enamasti sellise tehnoloogilise valmiduseni, et ettevõttel oleks majanduslik huvi arendusega ise edasi tegeleda. See tähendab, et tihti ei leia ärilise potentsiaaliga teadustöö piisavat rahastust järgmiste arendusetappide läbimiseks. Investorid peavad riske liiga kõrgeks või ebaselgeks ning projektid satuvad nn surmaorgu. Paljud riigid pakuvad selle probleemi lahendamiseks toetust. Samadel põhimõtetel hakatakse 2019. aasta teisel poolel pakkuma meie teadlastele arendusgrante, selleks et nad saaksid arendada oma teadustulemused ettevõttele huvi pakkuvasse faasi või testida vastavate eelduste olemasolu.
Et teaduse panus vastaks paremini ühiskonna vajadustele, oleme viimastel aastatel valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamise programmi RITA toel arendanud välja ministeeriumide teadusnõunike võrgustiku. Ministeeriumides töötavate teadusnõunike ülesanne on selgitada välja valdkondlikud uurimisvajadused ning teha teadusasutustega koostööd uuringute tegemiseks. Teaduspõhisem lähenemine poliitika kujundamisel ja elluviimisel on otsene võimalus, et teadlased saavad anda oma panuse riigi ja ühiskonna arendamisse, ametnikel ja poliitikutel võimaldab see teha aga paremaid, faktidel põhinevaid otsuseid. Selliste otsuste aluseks olevat teadustööd, uuringut või analüüsi pelgavad ainult need, kes tõde kardavad.
Seda positiivset kogemust on kavas katsetada ettevõtete haruliitudes, toetades neid arendusnõunike palkamisel. Teadlaskonna ja ettevõtjate koostöö edendamine on möödapääsmatu, kui soovime olla konkurentsivõimelised. Arendusnõunik aitab ettevõtjatel ühiselt leida nende tegevusala olulised teadus- ja arendussuunad ning aitab uuringute tegemiseks teha koostööd ametnike, teadlaste ja teiste osalistega. Esimesed arendusnõunikud asuvad katseprojekti korras haruliitudesse tööle 2019. aasta teisel poolaastal. Soovin, et Eestis oleks enam ettevõtjaid, kes oleks valmis ise selliseid kulutusi tegema ning teadlastega koostööd laiendama.
Kõrgetasemelist teadustööd ei saa teha ilma nüüdisaegse teadustaristuta. 2018. aastal algas Eesti teadustaristu teekaardi uuendamise protsess, mille käigus leidis heakskiidu mitu taristut, mis võimaldavad valdkonna ettevõtjatel otsest kasu saada. Teaduse teekaart on riigi pikaajaline planeerimisvahend, mis sisaldab loetelu uutest või ajakohastamist vajavatest riiklikult olulistest teaduse

taristuobjektidest. Ühtlasi on teekaart aluseks riiklike teaduse infrastruktuuri rahastamisotsuste kujundamisel. Taristu objektid võivad olla nii füüsilised ja võrgustikstruktuurid kui ka liikmesused rahvusvahelistes teadustaristu organisatsioonides. Seekord eristati juba rakendunud või rakendumas objektid alles rajamisel olevatest objektidest. Kolmanda rühma moodustavad objektid, mis seonduvad Eesti osalemisega rahvusvahelistes teadustaristutes. Pean oluliseks, et teaduse teekaardile kantud taristuobjekte arendataks vastutustundlikult, tasakaalukalt ning Eesti riigi ja ühiskonna arenguvajadusi esikohale seades, st ka kooskõlas teaduskogukondadega, mille liikmed oleme.
Eesti on aktiivselt võtnud osa Euroopa Liidu teadusuuringuid ja innovatsiooni toetava programmi "Euroopa horisont" ettevalmistamisest. Aastatel 2021–2027 elluviidava programmi planeeritud eelarve ulatub 100 miljardi euroni, millest suur osa jaguneb kolme samba vahel. Avatud teaduse samba kaudu rahastatakse alusteadust ligikaudu 25,8 miljardi euro ulatuses. Teise samba kaudu rahastatakse teadus- ja arendustegevust ühiskondlike probleemide lahendamist ja tööstuse konkurentsivõimet toetavatel teemadel mahus 52,7 miljardit eurot. Kolmas, avatud innovatsiooni sammas on ette nähtud läbimurdelise innovatsiooni toetamiseks mahus 13,5 miljardit eurot. Ühiskonna probleeme hakatakse lahendama lisaks traditsioonilistele taotlusvoorudele ja partnerlussuhetele ka väikese arvu missioonide abil, mis lähtuvad ÜRO säästva arengu eesmärkidest. Valitsus kiitis oktoobris heaks Eesti seisukohad. Toetame uut programmi "Euroopa horisont", aga seisame jätkuvalt selle eest, et väikeriikide osalusbarjäärid väheneksid. Rõhutame koostööprojektide ja mobiilsuse olulisust üksikettevõtetele ja -teadlastele suunatud tegevuste kõrval. Arvestades, et innovatsiooni toetamisele on varasemast enam rõhku pandud, leidis Teadus- ja Arendusnõukogu, et ka riigisiseselt tuleb kolmandas sambas osalemise võimekust suurendada. Selleks peavad avalik ja erasektor koostööd tegema. Ootame Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuselt varasemaga võrreldes aktiivsemat tegutsemist innovatsiooni toetamisel. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on üle aastate taas kokku kutsunud innovatsioonipoliitika komisjoni, mis on kindlasti samm õiges suunas. Peame koos partneritega kujundama innovatsioonipoliitika, mis vastab nende vajadustele ning aitab tänaste ja juba ka homsete proovikividega toime tulla. Programmi "Euroopa horisont" ettevalmistamine alles käib ja Eestil on lähema aasta jooksul võimalus mõjutada selle programmi sisu. Kujundamisel on näiteks Eesti temaatilised eelistused raamprogrammis osalemiseks. Palun siinkohal ka kõigi teie, austatud Riigikogu liikmete abi Eesti seisukohtade kujundamisel ja kaitsmisel Euroopa Liidu tasemel.
Väga austatud kuulajad! Tahan lühidalt peatuda ka eesseisval. Alanud on uue, 2021. aastast algava planeerimisperioodi ettevalmistused. Käimas on Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni süsteemi hindamine. Teadus- ja Arendusnõukogu pidas vajalikuks saada enne järgmise strateegia ettevalmistamist sõltumatu hinnang Eesti teadus- ja innovatsioonisüsteemi toimivusele ja praktilisi soovitusi selle edasiarendamiseks. Tööd on alustanud grupp kogenud Euroopa eksperte, kes tutvuvad varasemate uuringutega ja kohtuvad Eestis oluliste osalistega. Loodame Teadus- ja Arendusnõukoguga analüüsi esmaseid tulemusi arutada maikuus ning lõpptulemused avalikustatakse septembriks. Aastast 2020 lõpeb suure osa riigis praegu kehtivate arengukavade kehtivusaeg ning ka käimasolev eurorahaperiood. Valitsus on andnud Riigikantseleile ja Rahandusministeeriumile ülesandeks töötada koostöös partneritega välja laiapindne pikaajaline strateegiadokument "Eesti 2035" aprilliks 2020. Selle protsessi raames lepitakse kokku Eesti pikaajalised arengueesmärgid, olulisemad reformid, mida on vaja nende saavutamiseks, ning kavandatakse ka ressursid strateegia elluviimiseks. On selge, et euroraha maht järgmisel perioodil väheneb. Peame harjuma mõttega, et seni eurorahast rahastatud poliitikavaldkondadele tuleb leida ilmselt teistsuguseid katteallikaid. See on võimalik, kui teeme koostööd ja prioriseerime olulisi eesmärke.
Minu soov on, et teadus- ja arendustegevus oleks kõikide valdkondade arengustrateegiates teadlikult kavandatud, et seeläbi toetataks "Eesti 2035" strateegialoomes kokkulepitud eesmärke ning Eestis paraneks märkimisväärselt poliitika kujundamise ja elluviimise kultuur ning kvaliteet. See ei tähenda arvukalt uusi strateegiaid, mis teadus- ja arendustegevust käsitleksid, vastupidi, vähem strateegiaid kui täna, aga rohkem ühiseid ministeeriumiüleseid prioriteete nii sisutegevustes kui ka rahastamismudelites. Aasta 2021 annab meile võimaluse teha asju teisiti, teha asju paremini. Heaks näiteks on Maaeluministeeriumi ja maaülikooli süsteemne koostöö uue arengukava koostamisel ja tulevikusihtide seadmisel.
Lõpetuseks rõhutan üksteisega suhtlemise, kokkusaamise ja mõtete vahetamise olulisust. Me ei saa kõike formaliseerida, isegi kui vahel meile nii tundub. Oma valdkonna teadlaste, teadustööde või ametnike ja ettevõtjate tundmaõppimine ning koostöö käivitamine on sageli tahte küsimus. Eespool

mainitud teaduslepe on väga hea näide ühisest energiast, mis on meie sees tegelikult peidus. Kasutagem seda teaduse ja teaduspõhise ühiskonna arendamiseks. Vaja oli entusiastlikke eestvedajaid, kõigi osaliste avatust ning valmisolekut süveneda lisaks oma vajaduste ja soovide selgitamisele ka teiste olukorda.
Väikeses riigis nagu Eesti on inimsuhetel suur tähtsus. Teadus on meie kõigi asi – see tähendab teadusest rääkimist, sellest arusaamist ja vajaduse korral selle kriitilist hindamist. Soovin seetõttu eraldi märkida ja tunnustada Eesti Noorte Teaduste Akadeemiat, kes on teadustööde tulemuste tutvustamisega ja seisukohtade selge väljendamisega alates 2017. aastast teinud väga head valgustustööd, kui nii võib öelda.
Valimiseelsel ajal väärib tähelepanu Eesti Teadusagentuuri eestvõttel käivitatud algatus "Kust sa tead?". Koostöös ajakirjanike, teadlaste ja paljude teiste partneritega pakutakse faktipõhiseid selgitusi valimiseelses debatis esitatavate väidete kohta. Loodan, et see muudab meie poliitilist kultuuri viisakamaks, faktipõhisemaks ning seeläbi paremaks.
Imetlusväärset tööd on teinud ka kõigile Vikerraadio kuulajatele tuttav teadusajakirjanik Priit Ennet, kelle teadusuudiste rubriik pälvis igati väljateenitult selge sõnumiga tarbeteksti auhinna.
Mul ei ole illusioone selle töö lihtsuse kohta. Teadus peab eristuma sageli väga apetiitseks vormistatud ebateadustest. Teadust ei saa lõputult lihtsustada, sest sageli ei olegi lihtsaid ja selgeid vastuseid olemas. Oktoobris siinsamas Riigikogus toimunud teaduspoliitika konverentsil rääkis sellest väga tabavalt akadeemik Tarmo Soomere: "Tänapäevane probleem on see, et teadus ei paku enam absoluutset tõde, vaid hetkel teadaolevat, parimal moel organiseeritud informatsiooni. See on ebamugav tõde nii riigile kui ka teadlastele, sest teadusele on sellisel moel raske viidata ja tugineda, kuna teadmine võib juba homseks olla muutunud." Peame harima iseennast ja kogu Eesti rahvast, kuidas siduda uut informatsiooni varasemaga; kuidas pidevalt muutuvas ja infoküllases ajas võtta nii oma isiklikku elu, tööd kui ka riiki puudutavates otsustes arvesse hetkel parimaid teadmisi ja olla valmis kohanema vastavalt uuele informatsioonile. Väga austatud Riigikogu, tänan teid!

14:44 Esimees Eiki Nestor
Küsimused peaministrile. Austatud Riigikogu, tuletan veel kord meelde, et selle päevakorrapunkti arutelul saab igaüks esitada ühe küsimuse. Jürgen Ligi, palun!

14:44 Jürgen Ligi
Aitäh! Härra Ratas! Tihti ei ole keeleteaduslikult tõlgitav, mida te öelda tahate. Praegu te ütlesite, et erakonnad olla kokku leppinud, et teaduse rahastamine peab tõusma 1%-ni. See on samamoodi, nagu te ütlesite ennist Janek Mäggi kohta, et huvide konflikte ei saa olla. Või siis, kui on küsitud eestikeelse õppe toetuse kohta, olete te hakanud rääkima eesti keele õppest või öelnud, et see üleminek toimub, see protsess toimub. Sellepärast tahan küsida, miks te ei tee, miks te ei ütle, et te teete. Minu kogemus on, et selle eesmärgi nimel sõdides jäävad kogu aeg ette palju lollimad lubadused, tehakse mingeid kompromisse. Ka teie endi valimisprogrammis on lollimad lubadused suuremad.

14:45 Esimees Eiki Nestor
Küsimus!

14:45 Jürgen Ligi
Öelge, miks te ei tee. Te olete praegu peaminister – peaminister! –, teil on võim ministrite üle.

14:45 Esimees Eiki Nestor
Tänan! Tänan!

14:45 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Ma kindlasti ei ole sellise suhtumisega poliitik, et teeb ainult peaminister. Teeb meeskond. Kuna küsimuses räägiti valitsusest, siis ma pean kindlasti valitsust tunnustama, aga ma soovin tunnustada ka Riigikogu. Teie küsimus oli, et miks ei tehta või miks mina ei tee. Ma mäletan, et Eesti riigis on olnud peaministreid, kes on ainuisikuliselt soovinud otsustada, kuidas Eesti elu muuta. Ma ei arva, et see kõige õigem on. Kui te kuulasite – ja minu meelest te kuulasite – minu ettekannet põhjalikult, siis te teate, et

ma ütlesin ju näiteks, et kui me võtame baasfinantseerimise *versus* uurimistoetused, siis on kogu aeg soovitud nihkumist tasakaalu suunas, et see oleks 50 : 50, aga ma ütlesin teile konkreetse lause, et 2015 oli see osakaal 19 : 81 baasfinantseeringute kahjuks ja sellel aastal on see 49 : 51. Põhimõtteliselt on see eesmärk saavutatud, kui me räägime teadusest. Edasi, ma rääkisin rahastusest ja ma kordan üle, et 2019. aasta riigieelarves on teadus- ja arendustegevusele juurde antud *ca* 14 miljonit eurot, täpsemalt on kogusumma 220,2 miljonit eurot ja eelmisel aastal oli see 206 miljonit eurot. 2016. aastal oli see summa 175 miljonit eurot. See on konkreetne tegevus ka eelarve mahu kasvatamisel. Edasi, võtame rahastusprotsendi. Eesmärk on olnud ju 0,81%, mis samuti näitab kasvu. Need on minu meelest väga konkreetsed tegevused. Ma ei taha vastata ainult, et kõik on tehtud ja teha ei ole enam midagi, hoolimata sellest, et see teie küsimus läks, ma ei tea, Keskerakonna programmini välja, aga vaevalt te soovite seda hetkel kuulda. Kui me võtame selle 0,81% lävendi SKP-st, siis selles mõttes on teha küll, et selles valemis püüda saavutada seda 1% SKP-st, milles me oleme kokku leppinud. Sellel aastal tähendab see 50,5 lisamiljonit, järgmisel aastal, 2020, tähendab see juba 70 miljonit. Need on kindlasti need tegevused, millega uus koalitsioon ja uus Riigikogu tegelema hakkavad. Nad hakkavad seda eesmärki püüdma. Need on mõningad konkreetsed näited teie küsimuse või etteheite peale, et miks midagi ei tehta. Ma arvan, et suurem rahastatus, suurem osakaal baasfinantseerimises on väga konkreetne tegevus.

14:48 Esimees Eiki Nestor
Andres Herkel, palun!

14:48 Andres Herkel
Aitäh, härra esimees! Austatud peaminister! Ma hakkan ka teil sõnasabast kinni. Te ütlesite, et see 1% saavutamine on tehtud tänamatult sõltuvaks erinevatest asjaoludest. Mis need negatiivsed asjaolud siis on? Üks asjaolu on ilmselgelt töötanud teie kasuks. See on majanduskasv. Üldine filosoofia ütleb, et majanduskasvu perioodil tulebki panustada innovatsiooni, et saavutada jätkusuutlik areng siis, kui majanduses asjad võib-olla ei lähe enam nii hästi. Te rääkisite tõepoolest väga paljudest asjadest: innovatsioonipoliitika komisjonist, sellest, et arendusnõunikud on võetud kuhugi riigiasutustesse tööle, tootearenduse toetusest jne. Aga tekib ikkagi see küsimus, mis on valitsuse üks suur initsiatiiv, mis viiks meid edasi sellest kohast, kus tegelikult majanduskonjunktuur toetab sellele valdkonnale toetuse andmist.

14:49 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh teile! Ma püüan teie keerulisest põimküsimusest aru saada. Te ütlesite, et majanduskasv on töötanud tänase valitsuse ja minu kasuks. Ma ei ole neid arvutusi teinud, aga kui majanduskasv oleks nõrk või majandus oleks languses, kas ma siis peaksin olema õnnelik ja ütlema teile, et väga suure tõenäosusega Eesti avalik sektor panustab teadus- ja arendustegevusse, ma ei tea, vist 1,05%? See oli see minu mõte. Kas te ei soovinud kuulata või te ei kuulnud, aga ma ütlesin ju välja arvamuse selle 1% müstifitseerimise kohta. Kui meil on majanduskasv, siis Rahandusministeeriumi prognoos, mis tehakse jooksva eelarve jaoks, tagantjärele vaadates muutub. Kui meil oleks väiksem majanduskasv või majanduslangus, siis me suure tõenäosusega saaks öelda, et 220 miljonit annab meile teatud tasandil rohkem kui 1%. See oli see minu mõte. Selge on ju see, et kui SKP kasvab kiiresti, siis rahastamise osakaal langeb. See on nii.
Aga teil oli küsimus, mis see üks asi on. Ma ei tea, elus pole tavaliselt ainult ühte asja, mida nüüd teha ja mida soovida. Ma arvan, et see baasfinantseeringu tõus on olnud väga õige, see on igal juhul andnud kindlust ja selle mõju on palju laiapindsem. Selle mõju on minu meelest kaudselt ka see, et me räägime teadlaste võimalikust tagasipöördumisest Eestisse. Finantseerimine on igal juhul läinud kindlamaks. Ma ütlen välja, et me võiksime näha veel suuremat koostööd teadus- ja arendustegevusse panustamisel era- ja avaliku sektori vahel. Vaadates täna ikkagi teadust tuleviku vaatevinklist, siis ma arvan, et panustamine doktorantidesse, doktoritoetused, stipendiumid või doktorandipalk, ükskõik kuidas me seda rahalist toetust nimetame, on see, kuhu tuleb veel rohkem ja kiiremini panustada.

14:52 Esimees Eiki Nestor
Anne Sulling, palun!

14:52 Anne Sulling
Hea peaminister! Te nimetasite, et meil on väga kõrge teaduse tase. Ma tahan teada, mis teie hinnangul on need põhjused, miks sellest tugevast teadusest nii vähe meie majanduses rakendub.

14:52 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Te küsisite igipõlise küsimuse, kuidas motiveerida rohkem seda, et avaliku sektori panusest teadusesse me suudaksime rohkem ja rohkem tuua meie igapäevasesse ellu, meie ühiskonda. Ma ei taha enda peale seda mõtet võtta, aga kui te lubate, siis ma kasutan seda teie küsimust, mis oli ka kultuurikomisjonis, kus te küsisite selle nn rakendusuuringute keskuse loomise idee kohta. Vaevalt et see võluvits on, aga see on kindlasti, ma arvan, üks väga positiivne või õige sõnum, mida tuleks järgmisel Riigikogul ja valitsusel kaaluda, mis kindlasti aitaks teadust rohkem igapäevaellu tuua. Teiselt poolt tahan ma tuua välja Eesti kuulumise ja panustamise rahvusvahelistesse organisatsioonidesse. Me oleme rääkinud palju ESA-st ja kosmosevaldkonnast. Mul on hea meel. Minu meelest on see suund, mille riik on võtnud CERN-i asjus – me ei tea siin veel lõplikku vastust –, just see, et me saaksime hakata osalema CERN-i korraldatavates hangetes, mis annaks meie ettevõtjatele võimaluse seal konkureerida ja sedakaudu saada ka paremaid teadmisi.
Küsimus on minu meelest kindlasti ka see, miks erasektor ei rahasta rohkem teadus- ja arendustegevust. Ma toon välja selle, et investeeringud arendustegevusse, nagu ma ütlesin, on ju kallid, nad on kindlasti riskantsed, nad on üldiselt pika tasuvusajaga. Siiski ettevõtete teadus- ja arendustegevuse kulutused, kui me vaatame 2017. aastat, kasvasid. Tõsi, nad kasvasid tagasihoidlikult. Statistika ütleb, et kui 2016. aastal panustati 139 miljonit eurot, siis 2017. aastal 143,6 miljonit eurot ning teadus- ja arenduskulutusi tegevate ettevõtete arv on viimastel aastatel olnud enam-vähem stabiilne. Ma mäletan, et eelmise aasta kas kõnes või ühes vastuses tõin ma need numbrid välja ja toon ka siinkohal. 2015. aastal oli 225 sellist ettevõtet, 2016. aastal oli 257 sellist ettevõtet ja 2017. aastal oli 241 sellist ettevõtet. Erasektori tagasihoidlik teadus- ja arendustegevus on minu arvates kahetsusväärne. Me oleme seda mitmel korral arutanud ka TAN-is. Ma korraks vaatan siin Urve Palo poole. Ma mäletan, et kui Urve Palo oli valitsusliige, siis tal oli põhimõte või ta ütles nii majandusarengu komisjonis kui ka TAN-is, et kui me läheme avaliku sektori panust tõstma, siis me ei tohi mitte kuidagi jätta kõrvale erasektori panustamist teadus- ja arendustegevusse selle 2% saavutamisel. Teiste riikide kogemused on näidanud, et üksnes turujõudude toel oodatud muutust ei pruugi tulla, ja paljud riigid jagavad ettevõtjatega riske. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse alates 2018. aasta teisest poolest pakutav tootearenduse toetus on, ma arvan, samm õiges suunas, proua Sulling. Ma arvan, et see on samm selle probleemi lahendamise suunas, mille te tõstatasite.
Minu meelest ei saa me üle ega ümber ka nendest küsimustest, kuidas riik saab motiveerida ettevõtete arendustegevust ning soodustada teadusasutuste ja ettevõtete koostööd. Ma arvan, et neid võimalusi on muidugi mitmeid, aga Eestis kasutatakse järgmisi meetmeid. Üks on seesama nutikas spetsialiseerumine ja nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondades suunatud rakendusuuringute toetamise meede. Sellega aidatakse kaasa ettevõtjate huvides tehtavatele rakendusuuringutele teadusasutustes. Nii et mõne näite teie küsimusele vastamiseks ma püüdsin välja tuua.

14:58 Esimees Eiki Nestor
Jüri Saar, palun!

14:58 Jüri Saar
Aitäh, lugupeetud esimees! Austatud peaminister, aitäh sisuka ettekande eest, milles oli palju arve! Selline mastaapne pilt meie teadus- ja arendusvaldkonnast sai teie ettekandes tõesti maalitud. Aga toon sellise tähelepaneku, mis kajastus ka teie ettekandes. Kui meil hakatakse rääkima teadus- ja arendustegevusest, siis läheb jutt paatoslikuks või kuidagi, te ise ka nimetasite siin seda, fetišeeritakse seda 1% ja unustatakse ära, et teadus- ja arendustegevuse keskne figuur on ikkagi teadlane ja õppejõud. Küsimus ongi selline: kas valitsus on pööranud tähelepanu ka sellele, et ei tohi ära unustada teadlasi ja õppejõude, nende sissetulekuid, mis on aastate jooksul tegelikult pidevalt vähenenud, erinevalt õpetajatest, kelle palkadest on palju räägitud?

14:59 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh teile selle küsimuse eest! Kui te lubate, härra Jüri Saar, siis ma tervitan teid Riigikogus valitsuse nimel ning soovin teile jõudu teie töös Eesti inimeste ja Eesti riigi kindlama tuleviku ehitamisel ja kindlustamisel. Jah, see probleem on tulnud minu meelest tõsiselt esile eriti viimasel paaril aastal. Nagu ma ütlesin ka oma ettekandes, ma olen kohtunud kõigi ülikoolide juhtkondadega. Ma olen ise selle küsimuse tõstatanud, sest ma tean, et see probleem on olemas. Küsimus on olnud järgmine: kui palju reaalselt teie lektoreid, dotsente või, ütleme, õppejõudusid lahkub ülikoolist gümnaasiumi või keskkooli sellel põhjusel, et palk on seal suurem? Ühelt poolt on olnud tänase valitsuse väga tugev prioriteet õpetajate palk, õpetajate sissetulek. Sellest aastast on õpetaja palga alammäär 1250 eurot ja õpetaja keskmine palk 1500 eurot. Vastates teie küsimusele, annan kõigepealt sellise emotsionaalse vastuse. Ega ülikoolid, kus ma olen seda küsinud, päris täpselt ei ole öelnud, et jah, kolm inimest on läinud, neli inimest on läinud või viis inimest on läinud. Võib-olla on olnud sellist tunnetust, et mõni inimene on hakanud tegema tööd ka keskkoolis või gümnaasiumis ja võib-olla oma koormust ülikoolis mingil määral vähendanud. Mida on valitsus teinud? Valitsus on eraldanud 2019. aastast ülikoolidele tegevustoetust lisarahastusena suurusjärgus 4,5 miljonit eurot aastas. Ma loodan, et see aitab tõsta ka õppejõudude palka. Neid on palgatase viimastel aastatel vähem motiveerinud. See rahaeraldus on tehtud. Kas see on piisav, on loomulikult iseküsimus.

15:02 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Urve Palo!

15:02 Urve Palo
Suur aitäh, eesistuja! Aitäh, peaminister, sisulise ettekande eest! Teie juhitud valitsus on minu silmis tõesti üle hulga aja esimene valitsus, kes on ka konkreetseid samme astunud, selleks et teadus- ja arendustegevust Eestis edendada, ta ei ole mitte ainult tühja juttu selle ümber keerutanud. Aga mida veel teha selleks, et motiveerida erasektorit teadus- ja arendustegevusse panustama? Me teame, et kui erasektor oma panust ei suurenda, siis riik üksinda panustades kaugele ei jõua ning Eesti riik ja rahvas rikkamaks ei saa. Täna panustab erasektor oluliselt vähem kui riik, üldiselt on see arenenud riikides vastupidi. Kui me räägime sellest, et riigi eesmärk on justkui jõuda 1%-ni SKT-st, siis minu küsimus on, kas lisanduvad summad peaksid olema seotud ikkagi sellega, et ka teadus- ja arendustegevusse panustatakse riigi poolt, et näiteks ülikoole rahastatakse, kui on ka koostöö erasektoriga, või mitte? Siin on majandusministeerium ja haridusministeerium eri arvamustel.

15:03 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Ma ei saa oma vastuse alguses jätta ütlemata järgnevaid lauseid. Austatud Riigikogu liige Urve Palo, ma tänan heade sõnade eest, aga me kõik saame aru, et sa oled ise väga palju ja väga suuresti panustanud tänase valitsuse käekirja, kui me räägime ettevõtlusest ja infotehnoloogiast, kui me räägime teadusest ja erasektori suuremast panustamisest teadusesse. Aga kindlasti, austatud Urve Palo, sa oled ka palju laiemalt selle valitsuse ehitamisele ja tegemisele kaasa aidanud. Aitäh selle eest! Nüüd vastan küsimusele. Kindlasti on see probleem, mille sa välja tõid, eriti see, mis oli su küsimuse teises pooles. Nagu ma vastasin ka minu meelest proua Anne Sullingule, igal juhul tuleb näha mitte ainult seda 1%, vaid ma rõhutatult ütlen, et paralleelselt tuleb vaadata ka seda, mis toimub erasektoris selle 2%-ga, sest *summa summarum* on meie eesmärk ju 3%. Minu meelest ei saa seda kuidagi tagaplaanile jätta. Mõned asjad on ettevalmistamisel, on mõned algatused, nagu arendusnõunike palkamise toetamine ettevõtjate haruliitudesse (sellest ma rääkisin oma ettekandes), arendusgrandid teadlastele teadustulemuste ettevõtetele huvi pakkuvasse faasi arendamiseks või vastavate eelduste olemasolu testimiseks. Kaalutakse ka sektorivahelise tööjõu mobiilsuse toetamist ja toetusfondi loomist teadusmahukatele iduettevõtetele. Ma olen selles mõttes teiega täiesti päri, et lisaraha peab teaduse mõju, kui nii tohib lühidalt öelda, ühiskonnas suurendama.

15:04 Aseesimees Enn Eesmaa
Jüri Jaanson.

15:05 Jüri Jaanson

Aitäh! Austatud peaminister! Minu küsimus on tegelikult sama teema kohta. Te tõite oma kõnes välja väga olulisi teadus- ja arendustegevuse aspekte, näiteks teadlaskonna ja ettevõtjate koostöö või innovatsioonisüsteemi arendamine või toimimine. Selle teema üks pool on muidugi see, et teaduse rahastamine tervikuna ja rahastamine avalikust sektorist ei ole otsustavalt kasvanud, aga põhiküsimuseks jääb, kuidas ikkagi eraettevõtjaid motiveerida kaasa tulema ja panustama. Mis teie isiklik seisukoht on, mis aitaks ettevõtjatel panustada teadus- ja arendustegevusse?

15:06 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Nagu ma ütlesin, on selge, et need investeeringud, mida erasektor teeb, on kallid, riskantsed ja pika tasuvusajaga. Siin on, ma arvan, see koht, kus me avalikus sektoris võiksime vaadata suurema koostöö poole. Nagu ma vastasin Urve Palole, ettevalmistamisel on arendusgrandid teadlastele teadustulemuste ettevõttele huvi pakkuvasse faasi arendamiseks. Selliseid asju peaks minu meelest juurde tulema. Tegelikult ma vastaksin teile sõna-sõnalt samamoodi nagu Anne Sullingule. Ma ei hakka seda üle kordama, aga see on kahetsusväärne, ma olen selles mõttes teiega nõus. Nagu ka Urve Palo välja tõi, see peab käima paralleelselt, sammud peavad käima koos: kui teeb avalik sektor sammu, siis peab ka erasektor tegema sammu. Ma ütlesin oma kõnes seda, et see oli jõulude eel, kui Vabariigi Presidendi juures Kadriorus kirjutasid alla ju kõik erakonnad – teie erakond oli ka seal kohal, isegi Reformierakond oli seal kohal –, kaubandus-tööstuskoda, tööandjate keskliit, et järgnevate aastate jooksul teha kõik selleks, et jõuda 1%-ni. Ma arvan, et see on selline positiivne kokkulepe. On vaja näha ikkagi seda, et me liigume õiges suunas, mitte rääkida, et kõik on halvasti. Nii et mis ma oskan öelda? Ettevõtjad peavad ka ise täitma seda lubadust, millele nad oma allkirjad andsid, aga koostöö on siin oluline.

15:08 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Krista Aru!

15:08 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud peaminister, aitäh ettekande eest! See puudutas tõesti mitmeid olulisi teemasid ning üks selliseid ühiskonda ja kogu avalikkust puudutavaid küsimusi on doktorikraadiga inimesed. Te nimetasite väga õigesti, et on oluline, et doktorikraadiga inimesed jõuaksid väga mitmesse eluvaldkonda. Olen küsinud kõrgkoolide rektorite ja Rektorite Nõukogu käest, kus on siin takistus, kas on mingi seadusandlik takistus, et see liikumine ühelt poolt ettevõtlusesse, teiselt poolt ka avalikku sektorisse ja siis võib-olla tagasi akadeemilisse sektorisse ei toimi. Seadustes probleemi ei nähtud. Kus teie või Teadus- ja Arendusnõukogu hinnangul need tõrked siis võivad olla, et sinna ei jõua vajalikul määral doktorikraadiga inimesi?

15:09 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh küsimuse eest! Kui ma tohin korraks statistikat välja tuua, siis (ma olen täiesti suvaliselt võtnud välja aastad 2006/2007, 2012/2013 ja 2018/2019) 2006/2007 oli doktoriõppes 2142 inimest, 2012/2013 oli 3044 inimest ja 2018/2019 oli 2412 inimest. Härra Herkel, kes küsib alati väga ambitsioonikaid küsimusi, küsis, et mis see üks asi oleks. Ma nimetasin muidugi kolme asja, aga ma viimasena mainisin sotsiaalseid tagatisi, doktorandile kindlustunde andmist tema töös ja õpingutes selle perioodi vältel (loodame, et ta teeb doktorantuuri ära nelja aastaga). Ma arvan, et see on see. Tänane valitsus on näinud ette doktoranditoetuste kasvu ja sotsiaalsete tagatiste suurenemist. See ongi see, millega tuleks edasi minna, et me suudaksime sinna rohkem ja tugevamalt panustada.

15:11 Aseesimees Enn Eesmaa
Urmas Kruuse.

15:11 Urmas Kruuse
Aitäh, auväärt istungi juhataja! Auväärt peaminister! Märkasin teie kõnes kahte asja. Üks oli selline murenoot või isegi tunnistamine, et vaatamata sellele, et eelarve on kasvanud päris korralikult ja majanduskeskkond on hea, ei ole teaduse rahastamine sellega sammu pidanud. Täpsustav küsimus on

ikkagi see, miks seda prioriteediks ei ole seatud. Te rääkisite 50 miljonist, mida tegelikult oleks juurde vaja, selleks et seda eesmärki finantsiliselt täita. Uskumatult suured, esmakordselt sellises mahus makstud valitsuse katuserahad oleksid üle poole sellest eesmärgist ju täitnud. Küsimus oli prioriteedis. Kolmandaks ma märkasin, et te väga rõhutasite neid aastaid, mille kohta te ei saa eelarvestrateegia mõttes midagi garanteerida, sest te ei tea, kas tänane valitsus peale valimisi jätkab. Mis on ikkagi takistanud selle selgelt suuremaks prioriteediks seadmist, et see oleks ligilähedane eelarve kasvuga? Võib-olla märkusena see, et meil on erinevate investeeringute puhul piisavalt palju taotlusi, kus ettevõtjate osa on väiksem kui riigilt või maksumaksjalt saadud raha. Ma arvan, et teaduses peaks rakendama sedasama printsiipi, et kaasfinantseerimine ei pea alati olema 50 : 50, võib ka väiksem olla ehk riik võib siin, nähes perspektiivi, võtta suuremaid riske.

15:12 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Nähes teid siin, mulle meenus, kuidas te mind õpetasite, see oli vist 2017. aasta jaanuaris, kui ma esmakordselt, olles oma tänasel ametikohal, teie palge ees olin. Toona oli teie küsimus, miks mitte ühtegi korda ei mainitud Eesti Maaülikooli. Ma ei tea, kas te seda ise mäletate. Me oleme seda maaülikooli diskussiooni ju jätkanud. Mulle meenub, et kui mul oli võimalus olla 2016. aastal siin teie ees ja paluda endale volitusi valitsuse moodustamiseks, siis ma ütlesin, et mitte ükski idee ei saa olla üleliigne ja ma soovin vastu astuda põhimõttele, mis Eesti ühiskonnas on, et vale mees ei tohi õiget asja teha. Nüüd ma tahangi teile öelda, et aitäh teile, et te muretsete maaülikooli pärast. Ma mäletan, et see oli seotud veterinaariaõppega, ja ma olen mitmeid kordi sellest ka maaülikooli rektoriga rääkinud. Täna saab öelda, et veterinaaria eriala kliiniline õpe toimub maaülikooli enda loomakliinikus ja farmides ning peab vastama Euroopa Liidu direktiivides seatud nõuetele. See teeb selle eriala õpetamise kalliks, nagu te väga hästi teate. Alates 2019. aastast toetatakse Eesti Maaülikooli veterinaariaõppe korraldamist täiendavalt 300 000 euroga aastas, nii tagatakse kvalifitseeritud õppejõudude ning veterinaaria eriala lõpetajate olemasolu. Nii et ma tahan teile selle keskustelu käigus öelda aitäh, härra Kruuse. See jäi mulle toona kuidagi väga meelde. Aega võttis, aga see küsimus on nüüd lahendatud, nii on mulle kinnitanud ka maaülikooli rektor.
Nüüd vastan teie küsimuse, ütleme, sisule. Ma saan aru, et te panite mulle ette sellise poliitilise küsimuse, eks ju, te räägite siin tulevastest valimistest. Miks seda 1% ei ole? Ma võiksin ju öelda, et baas oli 17 aasta jooksul lihtsalt nii nõrk, ma mõtlen seda aega, kui Reformierakond oli valitsuses, aga ma ei vasta nii. Ma ütlen nii, nagu ma ettekandes juba ütlesin ja endale tuhka pähe raputasin: me ei ole jõudnud selle 1%-ni ja seda tööd tuleb jätkata. Kui me vaatame Rahandusministeeriumi prognoosi, seda 0,81, siis see tähendab 50 miljonit; kui me vaatame teiste ametiasutuste protsenti, kui palju Eesti riik panustab teadus- ja arendustegevusse, siis see summa on veel suurem. Siis tekib küsimus, mis tuleks aluseks võtta. Te tõite siin paralleeliks regionaalsete investeeringute näiteid või neid katuserahasid. Ma toon lihtsalt ühe näite, mis tuleb jooksvalt meelde. Nende summade sees oli näiteks geenipangas geeniproovide võtmine, kui ma ei eksi, siis eelmise aasta jooksul üle 100 000. Enne ma tänasin ühte ministrit, kes täna on Riigikogu liige. Ma tahan taas pöörata pilgu vasakule ja öelda aitäh härra Ossinovskile, kes oli väga tugev selle teema eestvedaja. Ma ei tea, võib-olla ma eksin, teie teate paremini, aga ligemale 152 000 inimese andmed on vist geenipangas. Sealt tuli näiteks konkreetselt see rahastus. Nii et neid asju vastandada ei saa. Aga ma arvan, et liikumine 1% poole on ikkagi olnud tänase valitsuse väga konkreetne ja selge prioriteet, siin pole küsimustki. Te tõite välja need 50 miljonit, mis on puudu. Et asi oleks tasakaalus, toon ma veel kord välja selle, mida ma juba ütlesin. Ma ütlesin, et tänane valitsus on oluliselt panustanud teadus- ja arendustegevusse, ja tõin oma ettekandes välja summa – 60,4 miljonit eurot. Ma ütlesin, et riigi eelarvestrateegia 2019–2022 rahastamiskavas nähakse Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas ette lisavahendeid kõrgharidusele ning teadus- ja arendustegevusele kokku 60,4 miljonit eurot.

15:17 Aseesimees Enn Eesmaa

Oudekki Loone, palun!

15:17 Oudekki Loone

Aitäh! Aitäh, härra peaminister, selle äärmiselt tasakaaluka kõne eest, mis hästi osutas meie teadus- ja arendustegevuse headele külgedele ja võitudele, aga ka muredele! On suurepärane, et see valitsus on visanud prügikasti varasema teadusrahastuse turumudeli ja on alustanud teed projektiteadusest kindla

baasrahastusega teaduse poole. Kuid selleks, et teadlastele päriselt kindlust anda, et prekaarsed lepingud kaotada, et noorteadlastel oleks tõsiselt võetav stabiilne karjäärimudel ning et teadlaste tööturule sisenemine ei akadeemias ega erasektoris poleks nii ebaõiglaselt keeruline, tuleb üldise teadusrahastuse taset oluliselt tõsta. Me oleme andnud lubaduse oma liitlastele NATO-s, et kaitsekulutused on alati vähemalt 2% SKP-st, ja seda me peame. Kuidas me võiksime saavutada samasuguse lubaduse andmist omaenda rahvale – ja selle täitmist –, et teadus- ja arenduskulude osa SKP-s ei oleks kunagi väiksem kui kaitsekulutuste osa?

15:18 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Mulle meenus, kui sa küsimust esitasid, et mul oli eelmise aasta alguses suur au kohtuda paavstiga. Vestluses tema ametiruumides Vatikanis ta küsis, miks me ei räägi kunagi haridusvaldkonna rahvusvahelisest kokkuleppest rahastamise mõttes. See paralleel on põhimõtteliselt sama, mis sa tõid oma küsimuses, et me oleme leppinud 29 riigiga kokku, et kaitsevaldkonna osa on 2%. Lühivastus on see, et ma loodan, et see teaduslepe, mis sai allkirjad – see sai allkirjad ju väga erinevatelt osapooltelt –, peaks olema see ühiskondlik kokkulepe, mis viib meid järgneva kolme aasta jooksul sellele eesmärgile. Meie siin saalis peatume peamiselt selle 1% juures, aga eesmärk on tegelikult 3%. Me oleme täna nii palju rääkinud ka avaliku ja erasektori koostööst. Nii et ma julgen vastata, et meil, kes me siin saalis oleme, tuleb teha kõik selleks, et kolmanda sektori ühendused ehk poliitilised MTÜ-d pingutaksid, et oleks selge, et seda allkirja ei pandud valimiste-eelses virvarris, vaid see pandi täie tõsidusega.

15:20 Aseesimees Enn Eesmaa
Valdo Randpere.

15:20 Valdo Randpere
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud peaminister! Tegelikult on ju üldtuntud ja teada tõde see, et paljud eraettevõtted ei raporteeri oma tegelikke teadus- ja arenduskulusid, kuna raporteerimise vorm on keeruline ja ettevõtetel puudub motivatsioon seda vormi täita. Kas valitsusel on kavas midagi teha selleks, et parandada erasektori teadus- ja arenduskulude raporteerimise kvaliteeti või selle sisu kvaliteeti?

15:21 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Olen täiesti päri teiega, et selle motivatsiooni astet tuleks tõsta. Küsimus on, kas seda tuleks tõsta, vähendades bürokraatiat (seda tuleb igal juhul teha), või tuleks seda teha, lähtudes väiksemast bürokraatiast ja teatud soodustuse aspektist. Ma pean silmas mingisuguseid maksusoodustusi. Kui te küsite, kas neid asju on arutatud, siis TAN-is on neid arutatud. Sarnase küsimuse olen mina esitanud ka TAN-i koosolekul, nagu teiegi küsisite, et mida siis teha. Ma olen täielikult nõus sellega, mis te ütlesite, ja ma arvan, et tegelikult panustab erasektor rohkem, kui tänane protsent näitab. See raporteerimine tähendab lisabürokraatiat, lisavorme, lisaaega, see on see põhjus. Kui me arutasime seda TAN-is, siis seal oli ka Statistikaameti esindaja kohal. Ma mäletan, et Statistikaameti esindaja lubas, et nad vaatavad selle protsessi üle ja korrastavad seda, muudavad selle kasutajasõbralikumaks, et oleks vähem bürokraatiat. Ma arvan, et see ongi see, koos ka infotehnoloogiliste võimaluste kasutamisega me püüame neid asju muuta ettevõtjatele kergemaks.

15:23 Aseesimees Enn Eesmaa
Urve Tiidus, palun!

15:23 Urve Tiidus
Lugupeetud juhataja! Lugupeetud peaminister! Me kõik enam-vähem teame, et ettevalmistus tulevaseks teadus- ja arendustööks algab tegelikult juba kooli algastmes. Kognitiivsete võimete arendamine, n-ö potentsiaali väljakujundamine – see on üldhariduse teema. Kuidas te hindate Eesti üldharidust, kas Eesti õpilastel on igal pool Eestis võrdsed võimalused saada tulevikus teadlaseks?

15:23 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh küsimuse eest! Teie abiga on need šansid kindlasti paremad, sest teie ju teate hästi, mida tähendab teadusepisiku saamine olgu siis Ruhnu või Muhu saarel, Saaremaal, Hiiumaal või Läänemaal, sest te olete sealt valitud. Loomulikult ma arvan, et teaduse atraktiivsuse tõstmisel on teatud telesaated Eesti Televisioonis, kus on osalenud koolilapsed, teinud suurepärast tööd ja andnud seda tõuget. Ma arvan, et ka robootikaringid on prioriteet. Ma julgen isegi öelda, et me ei võiksime mõelda veel laiemapindsele ja laiemapõhjalisele programmeerimisõpetusele üsna esimestes klassides. Ma olen näinud enda kodus, kuidas minu üks tuttav on võtnud enda õpetuse alla neli-viis noort vanuses 8, 11 ja 12 aastat. Ta õpetab neile täiendavalt programmeerimist ja püüab ka motivatsioonipaketti seal kõrval hoida. Olgem ausad, noored tulevad nendest mängudest välja ja hakkavad tõsiselt selle asjaga tegelema. Kas heaks teadlaseks saamine oleneb sellest, kas sa kasvad linnas või maal? Mul ei ole sellist statistikat, aga ma toon spordiparalleeli. Olümpiavõitjad tulevad pigem keskustest väljastpoolt, aga ma ei taha ka keskustele liiga teha.

15:25 Aseesimees Enn Eesmaa
Suur tänu, härra peaminister! Küsimusi rohkem ei ole. Avan fraktsioonide läbirääkimised. Jevgeni Ossinovski Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel.

15:26 Jevgeni Ossinovski
Austatud istungi juhataja! Palun ka kolm minutit lisaaega.

15:26 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun! Kolm minutit juurde.

15:26 Jevgeni Ossinovski
Head kolleegid! Mõned kommentaarid ka Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioonilt sellel olulisel teemal. Arvestades nii Eesti väiksust kui ka meie ressursside nappust, peame üldiselt ütlema, et Eesti teadlaskond on teinud erakordset tööd. Eesti teadus on rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline, meie teadlaste mõjukus on globaalselt suur, mida näitab nii meie edu rahvusvahelistes uurimisrühmades kui ka rahvusvaheliste teadusprojektide taotlemisel.
Võib öelda, et meie teadus on oluliselt suurem ja mõjukam, kui meie riigi suurust ja arengutaset arvestades võiks eeldada. Kindlasti tuleb selle eest avaldada tunnustust ka meie teadlastele. Samal ajal ja kõigile kitsaskohtadele vaatamata oleme ka riigina suutnud teadust üldjoontes edukalt korraldada. Oleme pannud rõhku kvaliteedile, jagades suure osa rahalistest vahenditest just konkurentsipõhiselt, oleme suunanud Euroopa Liidu vahendeid teadusasutuste taristu arendamisse ja korrastanud teadusasutuste võrku. Kindlasti on ka asutused ise astunud samme juhtimise parandamiseks. Probleeme on muidugi küllaga. 2014. aastal, mil minul oli au teadusministrina selle valdkonna eest vastutada, panime aluse ühele olulisele muutusele. Esiteks, ehkki konkurentsipõhiste rahastusinstrumentide suur osakaal on teatud piirini aidanud kaasa teaduse kvaliteedi parandamisele, on see teadlaskonnas suurendanud ka ebakindlust, vähendanud omakorda teadlaskarjääri atraktiivsust ja teatud juhtudel sundinud Eesti teadlasi minema ka välismaale. Seepärast leppisime teadlastega kokku, et liigume järk-järgult nn 50 : 50 rahastussüsteemi suunas, mille kohaselt pool teadusrahast jagatakse stabiilse baasfinantseerimise instrumendi kaudu ja ülejäänud pool konkurentsipõhiselt. Vaatamata sellele, et üldine rahastuse kasv on kindlasti olnud ebapiisav, võime öelda, et selleks aastaks on see reform sisuliselt tehtud ja vajalik osakaal saavutatud.
Teiseks, teaduse järelkasvu seisukohast on kindlasti üliloluline doktorantide sotsiaalsete garantiide küsimus. Tollal võtsime minu ettepanekul Riigikogus vastu seaduse, mille kohaselt doktoranditoetuselt makstakse sotsiaalmaksu, mis võimaldab doktorandil saada sellega kaasnevaid sotsiaalseid hüvesid (pikemas vaates pension, käega katsutavam on kõrgem vanemahüvitis). Asusime suurendama ka doktorantide sissetulekuid: tollaselt 383 eurolt on doktoranditoetus tänaseks kasvanud 660 eurole. Muidugi tuleb sellega edasi minna, et doktoranditoetus jõuaks Eesti keskmise palga tasemele. See on oluline, selleks et doktorandid saaksid keskenduda teadustööle.
Rääkides Eesti teaduse tulevikust, tahan oma tänases sõnavõtus juhtida tähelepanu kahele võimalusele ja ühele minu hinnangul väga olulisele ohule. Esiteks võimalustest. Investeeringud teadusesse on kindlasti investeeringud tulevikku. Ehkki nad ei anna tulemust täna ega homme, vaid aastate pärast,

tuleb selleks, et aastate pärast oleks uusi teadmisi nii ühiskonna kui ka majanduse jaoks, investeerida täna. Iga investeerimata euro tekitab tegelikult väga suure kulu, ehkki me seda rahas või mõnes muus ühikus sellisel viisil täpselt mõõta ei oska. Kuigi viimase viie aasta jooksul oleme igal aastal, mil minul on olnud au eelarvete tegemise juures olla, leidnud lisavahendeid teaduse finantseerimiseks, on see kasv olnud selgelt ebapiisav. Sellepärast on mul ääretult hea meel, et teadlaskonna eestvedamisel realiseerus eelmise aasta detsembris minu pakutud idee sõlmida erakonnajuhtide vahel selge kokkulepe, et järgmises riigi eelarvestrateegias leitaks vajalikud vahendid, selleks et mõne aasta jooksul lõpuks jõuda 1%-ni SKT-st. Teadus on tulevikuinvesteering ning selles peaks valitsema kaitsekuludega sarnane rahvuslik kokkulepe.
Teine võimalus puudutab kõrgharidust. Teadust ei saa vaadata kõrgharidusest eraldi ja vastupidi. Üks teaduse ülesandeid on toita ka Eesti kõrgharidust ja tugev kõrgharidus on laiemalt eduka ühiskonna vundament. Teisest küljest on kõrgharidus see süsteem, mis omalt poolt tagab teadusele vajaliku järelkasvu. Eestis on head ülikoolid, aga nagu on öelnud majandusteadlane Jeffrey Sachs, kes hiljuti Eestis käis, Eestis võiks olla mõni superstaarülikool. Mina olen sellega täiesti nõus. Olulisemaid ülikoolide globaalseid pingeridasid vaadates näeme, et Tartu Ülikool ja Tallinna Tehnikaülikool on pildil. Nii QS kui ka Times asetavad näiteks Tartu Ülikooli 300–400 maailma parima ülikooli hulka. Aga samal ajal on näiteks Helsingi Ülikool mõlemas nimekirjas esimese saja hulgas. Ma arvan, et see võiks olla meie järgmine tõsine siht: viia üks Eesti ülikool maailma saja parima hulka. Muidugi ei ole see lihtne ülesanne, aga kui see strateegiliseks sihiks võtta ja sellesse ka prioriteetselt investeerida, võiks see lähima kümnendi jooksul olla saavutatav.
Ja nüüd oht. Paljude poliitikute jutus ja kahjuks ka kehtivas teadusstrateegias ja paljude arvajate jutus näeme kiusatust kammitseda teadust. Seda nimetatakse tavaliselt oma tugevuste eelisarendamiseks, prioriteetide seadmiseks jne. Omakasupüüdlikult toetavad seda ka mõned teadusasutuste juhid, lootuses, et just nende valdkond kujuneb rahastamisotsuste tegemisel prioriteetseks. Ka kehtivas strateegias valitud nutika spetsialiseerumise valdkonnad on üks näide selle kohta. Milles on probleem? Ennustades oleviku pealt, mis on viie või kümne aasta pärast need valdkonnad, kust tuleb suurim lisandväärtus, hindame me paratamatult tulevikku mineviku pinnalt. Aga teadus toimib oma olemuselt ka revolutsiooniliselt, me ei tea kunagi, millistes valdkondades tulevad teaduslikud läbimurded. Veel vähem oskame kohe öelda, kuidas ühte või teist alusteaduslikku leidu majanduse või laiemalt ühiskonna teenistusse panna. Nii mõnegi idee rakendamine võib võtta aastaid või ka aastakümneid. Sellepärast usun, et teadus on ja peab olema piirideta, me peame püüdlema parima, tõeliselt särava teaduse poole, kuid me ei tohi riigina ette kirjutada, millise lambipirni alt teadlane võtmeid peaks otsima. Usaldame selles töös teadlasi.
Selline mõtlemine toob kaasa teadlase rolli pisendamise, mille tulemusena vaesub teadus, aga vaimselt vaesub ka kogu ühiskond. Prioriteetsete valdkondade valik on ikka kantud majandusliku kaubastamise loogikast. Hea on see teadus, mis raha toob, aga teaduse roll ühiskonnas on minu hinnangul palju laiem: hoida kultuuri, hoida teadmispõhisust, hoida au sees fakti kui sellist. Selles ideoloogias allutatakse tihtipeale ühiskonnateadused, mis on teiste teadusharudega samavõrd olulised, majanduslikule loogikale. Selle tõttu nad oma arengus kaotavad, mida ei tohiks juhtuda.
Seega, selle asemel et valida prioriteetseid valdkondi, tagame selle, et Eesti teadusasutused oleksid hästi juhitud ja kvaliteedi suhtes nõudlikud, et teadus oleks hästi ja stabiilselt rahastatud. Just nii jõuame sihile, et Eestis tehtaks tõeliselt säravat ja piirideta teadust, mis teenib Eesti ühiskonna huve. Aitäh!

15:34 Aseesimees Enn Eesmaa
Reformierakonna fraktsiooni nimel võtab sõna Anne Sulling. Palun!

15:34 Anne Sulling
Ma palun kolm minutit.

15:34 Aseesimees Enn Eesmaa
Jaa, palun! Kolm minutit juurde.

15:34 Anne Sulling

Head Riigikogu liikmed! 2018. aastat jääb kindlasti meenutama aasta lõpus sõlmitud teaduslepe, mille eesmärk on tagada, et teadus- ja arenduskulutused tõstetakse 1%-ni SKP-st. Omaette huvitav küsimus on muidugi see, miks seda lepet üldse vaja oli, sest juba viie aasta eest, 2014. aastal kiitsid nii valitsus kui ka Riigikogu heaks teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia, millega seati täpselt seesama eesmärk, mis pidi täidetama aastaks 2020. Meenub, et peaministri juhitud Teadus- ja Arendusnõukogu tegi 2017. aasta kevadel otsuse hoida teadus- ja arenduskulutused järgmisel neljal aastal tasemel 0,81% SKT-st. Nõnda lükkus lootus jõuda eesmärgiks seatud 1%-ni määramata ajaks edasi, kuid ka seda taset ei suudetud hoida, nõnda moodustasid 2017. aastal avaliku sektori teadus- ja arenduskulutused SKT-st lubatud 0,81% asemel vaid 0,52%. Kokkuhoid teaduse arvel on muidugi lubamatu, seda eriti olukorras, kus Eesti koht Euroopa Liidu innovatsiooni tulemustabelis on viimastel aastatel olnud langustrendis. Samuti on Eesti uute innovaatiliste toodete ja teenuste turule toomise poolest OECD riikide hulgas kõige viimasel kohal. See peaks mõjuma häirekellana, mis sunnib teadus- ja arendustegevuse just poliitilisse fookusesse võtma.

Eesti teadlased on väga head baasteadustes, meie positsioon publikatsioonide tsiteeritavuse edetabelites räägib iseenda eest. Kuid Eesti teadusel on üks väga suur probleem: selle tulemused ei kipu rakenduma majanduses. Põhjus ei seisne mitte ainult rahas, vaid ka viisis, kuidas meie teadustegevus on korraldatud. Teemasse süvenenuna julgen ma öelda, et Eesti teadustegevus ongi täna nii korraldatud, et teadustulemused majandusse ei jõua.

Teadus jõuab majandusse teatavasti siis, kui see vormub mõneks uudseks tooteks või teenuseks, mille järele on maailmas nõudlus. Tehnoloogia küpsuse skaalal tähendab see astet TRL 9. Lubage ma selgitan, kuidas üheksapalliskaalal tehnoloogia valmidust hinnatakse. Tehnoloogia valmidusastmete ehk TRL-skaalal on baasteadus tasemetel 1 ja 2, rakendusuuringud algavad tasemelt 3, tasemel 7 on prototüüp valmis ning tasemel 9 on toode valmis turule minekuks. Ülikoolid kogu maailmas keskenduvad teadustegevuses üldiselt TRL-skaala madalamatele tasemetele, enamasti tasemetele 1–4. Kui mõni projekt on kõrgemal TRL-tasemel, on see pigem erand. Oluline on mõista, et selleks, et ülikoolis näiteks TRL-tasemeni 4 arendatud tehnoloogia jõuaks turule, peab ta läbi käima ka astmed 5, 6, 7, 8 ja 9, kusjuures, mida turulähedasem on aste, seda kallim on arendustegevus.

Poliitikakujundajad peaksid endalt küsima, kust saavad meie ettevõtted nendel tasemetel abi. Tänases Eestis paraku sageli ei saagi. See ei ole unikaalne Eesti probleem, ent erinevalt muust maailmast ei ole meie sellest probleemist siiani aru saanud. Kõikides arenenud riikides toetavad ettevõtteid rakendusuuringutes ja tootearenduses riigi toel loodud kompetentsikeskused, nimetagem neid rakendusuuringute keskusteks või tehnoloogia arenduskeskusteks, inglise keeles kasutatakse terminit *institute of applied research* või *national lab*. Soomes on näiteks VTT, Rootsis RISE, Taanis GTS, Norras SINTEF, Hollandis TNO, Saksamaal Fraunhofer jne. Nad toimetavad enamasti TRL-skaala tasemetel 4–7, kuid vajadusel abistavad väiksemaid ettevõtteid, kel pole majasiseseid arendusvõimalusi, kuni TRL-ini 9 välja. Kui vaadata Euroopa kaardil, millistes riikides on sellised keskused ja millistes mitte, siis selgub, et piir jookseb enam-vähem Ida- ja Lääne-Euroopa vahelt. Kuid viimasel ajal on kuulda, et ka mitmed Ida-Euroopa riigid on hakanud aru saama, et neil on süsteemis lõtk, mis takistab innovatsioonini jõudmist. Vähetähtis pole ka tõsiasi, et Lääne-Euroopa riikides on just riiklikud rakendusuuringute keskused projektide kokkupanijad ja eestvedajad, et Euroopa Liidu raamprogrammist raha taotleda, ja nad on selles väga edukad. Kas te teate, et Lääne-Euroopa toob Euroopa Liidu raamprogrammist koju 95% teadusrahast ja Ida-Euroopa riigid vaid 5%?

Nüüd, kui meil on tehtud otsus teadus- ja arenduskulutused 1%-ni viia, on vaja väga selgelt läbi mõelda, kuidas seda raha kulutada. On ilmselge, et olemasolevat süsteemi tuleb muuta, kui meid huvitab teadmussiire majandusse. Nagu öeldud, tuleks esiteks luua Eestis ettevõtteid tehnoloogia- ja tootearenduses abistav keskus, kaaluda võiks seda teha partnerluses Soome VTT-ga, kel selles vallas on suured kogemused. Olles VTT-ga korduvalt sel teemal mõtteid vahetanud, tean ka, et nad on valmis meiega koostööd tegema. Oleks patt jätta see võimalus kasutamata. Teiseks peab muutuma ETAg-i rahastusmudel, mis prioriseeriks valdkondi, mis Eesti majandusele on asjakohased. Täna on selgelt alaprioriseeritud näiteks ettevõtete jaoks relevantne tehnika- ja tehnoloogiavaldkond. Kolmandaks tuleks luua Iisraeli eeskujul Innovation Authority, mis jagaks teadusraha ainult ja ainult nende ettevõtete teadus- ja arendusprojektidele, mille eesmärk on jõuda uute toodete ja teenusteni, mille järele on turul nõudlus, ning mille arendamist toetatakse kuni TRL-tasemeni 9 ehk kuni on olemas turule minekuks valmis olev toode. Iisraeli Innovation Authority jagab laiali umbes kolmandiku Iisraeli teaduseelarvest. See peaks olema suurusjärk, mille poole ka Eesti võiks püüelda, me ei peaks rahulduma 6–7%-ga, mis

läheb praegu ettevõtete teadus- ja arendusprojektide toetuseks. Neljandaks peab looma ettevõtete rakendusuuringute ja tootearenduse toetamise meetme, mille tingimused lähtuvad ettevõtete, mitte teadusasutuste vajadustest nagu täna. IMF soovitab oma uurimistöödele tuginedes, et riikide valitsused peaksid toetama ettevõtete rakendusuuringuid 50% ulatuses, selleks et need toimiksid majanduses optimaalsel tasemel. Üksnes siis, kui me suudame täita need neli punkti, mida ma nimetasin, on võimalik, et teadusleppes võetud kohustusest tõsta teadus- ja arenduskulutused 1%-ni SKT-st näeme Eestile tõusmas ka majanduslikku kasu. Aitäh!

15:41 Aseesimees Enn Eesmaa
Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel Krista Aru, palun!

15:41 Krista Aru
Palun kolm minutit juurde!

15:41 Aseesimees Enn Eesmaa
Kaheksa minutit. Palun!

15:41 Krista Aru
Austatud istungi juhataja! Lugupeetud peaminister! Aitäh peaministrile selle laiapindse, mitmekesise ja sisuka ülevaate eest Eesti teadus- ja arendustegevusest!
Aastal 2015, kui Riigikogu tänane koosseis alustas, siis esimese olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu korraldas Vabaerakonna fraktsioon ning selle teema oli Eesti teadus- ja arendustegevuse hetkeseis, käekäik ja probleemsetest kohtadest rääkimine või nende kõne alla toomine. Meil on väga hea meel, et vahetult enne jõule sai erakondade ja ettevõtlusorganisatsioonide vahel uuesti allkirjastatud suur kokkulepe, et Eesti teaduse finantseerimine jõuab 1%-ni SKT-st. On õige, et see suund oli ammu võetud, kuid see eesmärk oli täitmata ja see praegune kokkulepe kinnitab seda riigi võetud suunda ja tahtmist. Loodame, et see nii ka nüüd läheb.
Teine oluline küsimus, mis on lahenenud positiivselt, on seesama baasrahastamise protsendi suurenemine, mis mitte ei anna ainult teadusasutustes ja kõrgkoolides töötavatele inimestele sotsiaalseid garantiisid ja turvatunnet ega taga mitte ainult inimestele sissetuleku regulaarsust ja stabiilsust, vaid lubab ka asutustel tõesti katsetada, otsida ja proovida uusi väljundeid, otsida ka uusi väljakutseid, proovida isegi kogu turuahelat, alates fundamentaalteadustest ja lõpetades müüdava tootega. See võimalus on teadusasutustel praegu ikkagi puudu olnud. Ma loodan väga, et just nimelt baasrahastuse kasv annab võimaluse arendada välja uusi tootemudeleid.
Kuid palju on meil veel tegemata. Olles suures osas nõus eelkõige Jevgeni Ossinovski rõhutatuga, et väikeriigi Eesti teadus ei saa keskenduda siiski ainult arendus- ja tootmisväljundile, vaid see peab olema mitmekesine, laiapõhjaline, sest me ei tea iialgi, kust võib kerkida see uus väljakutse, uus teaduslik väljund, kui me arendame edasi ainult kahte, kolme või nelja teadussektorit. Pealegi, neid tarku, kes ütleksid, mis täna on perspektiivikas, ma arvan, on siin Eestimaal ja võib-olla maailmas üldse praegu väga vähe. See ei välista ka seda, et tuleks hoopis rohkem tegelda kogu ettevõtlussektoris toimuva arendus- ja teadustööga, kuid see nõuaks teadus- ja arendusväljal võib-olla järjekordselt paradigma või mõttemalli muudatust. See mõttemalli muudatus on meie teadus- ja arendustöö tegelikult toonud selle kvaliteedini, mis meil täna on ja mille üle me oleme uhked. 1990. aastate keskel suudeti läbi viia muudatus, kogu Eesti teadus teadlastega eesotsas suutis väljuda nõukogudeaegsest süsteemist ja minna üle projektipõhisele teadustegevusele. See oli murranguline, see oli väga valulik, see oli valulik nii inimestele kui ka asutustele, kuid see andis meie teadusele selle aluse, mille vilju me täna naudime. Nagu me kuulsime, me oleme terves maailmas ikkagi oma riigi väiksust ja teadlaste väikest arvu arvestades väga kõrgel kohal.
Võib-olla me oleme oma paradigma muudatusega kogu teadus- ja arendustegevuses natukene ka hiljaks jäänud, aga ma näen, et see on toimumas. Seda paradigma muudatust, mida Eesti teadus nüüd vajab, on tegelikult väga lihtne lahti seletada. See on inimesekesksus. Inimesekesksus, mis tagab ühelt poolt teadlase liikumise akadeemilisest maailmast ettevõtlusmaailma selle võimalusega, et kui ta tõesti osutub ettevõtluses saamatuks – mida võib ka juhtuda ja mida paraku ikkagi ka juhtub –, siis oleks talle tagatud võimalus jätkata akadeemilises sfääris. See mobiilsus on meil läbi mõtlemata, seal on tõrked

sees ja need tõrked viivad selleni, et doktorikraadiga inimeste arv meie avalikus sektoris, ka eraettevõtluses, on väga väike. See ebakindlus on sisse kirjutatud süsteemi ja kui ma akadeemilisest maailmast lahkun, siis mul enam sinna tagasiteed ei ole. Sellest ebakindlusest ei ole me olnud valmis loobuma, kuid ometi oleks seda väga kiiresti vaja nii ettevõtluse kui ka teaduse omavahelise koostöösuhte jaoks, aga ka mõlema sektori enda kiireks arendamiseks.
Kahjuks peaminister üldse ei puudutanud – sellest on mul väga kahju – Eestiga seotud teadusi. Näiteks, Eesti geograafia või Eesti mullateadus, mis on ju väga heal tasemel, Eestis on muldade uurimine olnud üks eesrindlikumaid terves Euroopas. Need teadused on meie, ühelt poolt Riigikogu ja teiselt poolt valitsuse ning kogu teadlaskonna võib-olla kõige suurem panus maailmateadusesse. Sest nii hästi, kui siin Eestimaal elades ja töötades on võimalik uurida Eesti ajalugu, Eesti suhete ajalugu, aga ka Eesti vete olukorda, tuleb meil seda teha. Sellistele Eesti-kesksetele teadusharudele keskendumine ei tähenda ju seda, et kvaliteedinõuded peaksid olema kuidagi tagasihoidlikumad, selleks pole mingit vajadust. Eesti on kõikide oma olemuste poolest piisavalt rikas igas valdkonnas, et saada ka Eesti enda asjade uurimisel rahvusvahelist kajastust.
Mida tahaks valitsuselt rohkem ja kindlasti ootaks rohkem, need on riiklikud programmid. Riiklikud programmid, nende rakendamine ning nende najal teatud ühiskondlike probleemide ja kitsaskohtade lahendamine, on see siis energeetikas, põlevkiviuurimises või hoopis sotsiaalteadustes. Teadlased on meil olemas, nende sotsiaalsed garantiid ja nende palk ühes kõrgkoolide töötajate palgaga peab olema üks osa ka sellest ees ootavast paradigma muutusest. Aitäh!

15:49 Aseesimees Enn Eesmaa
Isamaa fraktsiooni nimel esineb Marko Pomerants.

15:49 Marko Pomerants
Ma lisaaega ei hakkagi võtma.

15:49 Aseesimees Enn Eesmaa
Vaatasin küsivalt küll, jah!

15:50 Marko Pomerants
Tervist, head kolleegid! Püüan vastu peegeldada sellele, mida ma kuulsin. Ma ei ole oma kõnet ette valmistanud. Ma juba tükk aega ei valmista kõnesid ette, et osaleda päriselus, aga ma ei heida kellelegi ette, kui ta on ette valmistanud. Ma kirjutasin hiljaaegu ühe raamatu, kus on mul ka kontrollküsimused algajale ministrile. Üks kontrollküsimusi on umbes selline, et kas sul on mingigi bakalaureusekraad, et su kallal niisama ei hurjutataks. Miks see on tänasel päeval tähtis? Kui üheksakümnendatel näiteks Kaido Kama läks uljalt Justiitsministeeriumisse ja siiamaani teda kiidetakse, kuigi ta oli Luua metsakooli mees, siis tänasel päeval, kui minister läheb ministeeriumisse, siis vaatab talle vastu vähemasti kuus noort särasilmset inimest, kes on doktorikraadi omandanud ja kellel on ka ootus, et ülemus suudaks olukorrale või ettetulevatele küsimustele adekvaatselt reageerida.
Kas ma saan seda lisaaega veel, kui ma viisakalt küsin?

15:51 Aseesimees Enn Eesmaa
Kokkuleppel istungi juhatajaga saab kolm minutit juurde. Palun!

15:51 Marko Pomerants
Aitüma! Ma vaatasin, et mul võib ikkagi aeg kenasti ära minna. Kui tulla konkreetsemalt teadus- ja arendustegevuse juurde, siis minu meelest saab päris hea paralleeli tõmmata kas tänase või mis tahes Riigikogu infotunniga, kus olukord on üsna analoogne. Kalle Palling küsis peaminister Rataselt keskkonnapoliitika kohta ja siis jõudis välja ikkagi kuhugi konkreetsesse kohta või siis Tarmo Tammelt küsiti Põlvamaa arengu ja eurotoetuste kohta ning jõuti seakasvatuseni. Nii on tegelikult ka teadus- ja arendustegevuse kirjeldamisega.
Nii tore, et meil on see allkiri, vaata, kõigil antud. 1% on selline hea värske kogemus ja samal ajal ei ole seal ju ka väga suurt vastutust. Kuidas sa ikka jätad presidendi juurde minemata, kui sind kutsutakse, on ju, tuleks allkiri anda, on ju, ei saaks olla tagurlik. Aga mis on oluline? Oluline on see, et nüüd, peale seda

suurt lepet ei ole kõik nagu iseenesest juhtunud, vaid me ka ise jätkuvalt peame tõepoolest sellesse sisusse, nii palju kui poliitikutel seda rolli siin on, suutma panustada.
Ma nüüd konkretiseeringi selles ettekandes seda meie enda rolli. Hästi palju on räägitud sellest, et Eestis on teadus heal tasemel ja tsiteeritavus on väga hea. Aga minu poole pöördus hiljaaegu teaduste akadeemia president härra Tarmo Soomere just selle sooviga, et me püüaksime leida võtmeid, kuidas Eesti teadus võiks paremini jõuda erakondade ja poliitikuteni, et sellest ühiskonnale palju rohkem kasu oleks. Ka siin täna on mainitud Eesti Teadusagentuuri algatust "Kust sa tead?" ja seda, et poliitikute lubadused peaksid läbi tegema faktikontrolli. Seda on eri küsimuste puhul püütud ka teha. Ma tahan öelda lugupeetud teadlastele, et selle fakti võib ju ikka tuvastada, kas üle poole alkoholist tuuakse Eestisse Lätist või mitte, tegemist on siis kas lihtsalt valega või mitte, aga Eesti teadlastel peaks kindlasti olema ka valmidus vaadata meie valimislubadusi sellest aspektist, et kui nendes on tegemist väärivat, et siis oleks neil ka selle lühikese ajaraami sees omalt poolt valmisolek reageerida. Alati võib ju rääkida, et jaa, me peaksime seda täiendavalt uurima ja selleks kulub aega, aga poliitikud lähevad oma eluga edasi ja vahepeal võib juhtuda kas valesid asju või jäävad asjad juhtumata. Nii et aeg on nii poliitikas, ma arvan, kui ka teaduses väga suure ja olulise tähtsusega sellel lihtsal põhjusel, et maailmas inimesed kogu aeg teevad midagi ja tuleks olla samas ajavööndis.
Reageerides Oudekki Loone sõnadele, kes küsis härra peaministrilt, kas tuleb selline aeg, kui lausa 2,5% SKT-st kulutatakse teadusele, ütlen, et selline aeg tuleks siis, kui Eestis oleks teadlasi niisama palju kui pensionäre. Küllap me siis lubaksime igasuguseid asju neile ka valimiseelsel ajal. Aga katsume selle 1% sisustamisega hakkama saada. Aitäh!

15:55 Aseesimees Enn Eesmaa
Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel Aadu Must.

15:55 Aadu Must
Austatud härra peaminister! Lugupeetud asespiiker! Head sõbrad-kolleegid! Kuulates tänast ettekannet teadus- ja arendustegevusest, valdasid mind erinevad tunded. Ühelt poolt oli ettekandes hästi palju meeldivat ja teiselt poolt ma tundsin ennast dinosaurusena, sest samasuguseid ettekandeid olen mina isiklikult kuulnud ikka juba väga palju aastaid tagasi.
Andke mulle andeks, et ma ei korda seda, mis päris hästi oli öeldud juba põhiettekandes ja mida mitmed sõnavõtjad enne mind kordasid. Ma ei hakka üle rääkima seda, mida tõid sümpaatselt välja Jevgeni Ossinovski või Krista jne. Ma toon pigem ühe väikese ajaloolise võrdluse. 1990. aastatel, kui me ka teaduses n-ö läksime Euroopasse, siis oli kurss lihtne ja selge. Me mängisime staaridele: meil on mitu head teadlast, jälgige meid ja tehke meiega koostööd, meil on mitu head inimest. Võttis kümmekond aastat, enne kui hakati aru saama, et püramiidi tipp on püramiidi tipp ainult siis, kui tal on ikka vundament ka all.
Aruteludel Riigikogus domineeris umbes kümne aasta jooksul üks huvitav tendents, mida me ülikoolis kolleegidega taga rääkisime ja nimetasime teki üksteise pealt ärarebimiseks. Üksteise järel tulid Riigikogu kõnetooli teadusega mõneti seotud inimesed, kes rääkisid, et nende eriala on nii tähtis ja teiste arvel annaks väga palju kokku hoida. Seda, et tekki oleks hakatud suuremaks kuduma, sest teadus üleüldse nõuab suuremaid investeeringuid, olen ma näinud küll ainult paari viimase aasta jooksul. Katastroofiline oli ju 2016. aasta, vaadake tollast teaduse rahastamist. Jutud omal ajal olid sellised, et oi, me lähme maailma tippu. Ainult et vaesus ja häda vaatas igast uksest ja aknast sisse. See oli päris jube aeg. Selle tekirebimise jutu kohta võin ma tuua ka konkreetseid näiteid, aga vanemad olijad ju mäletavad veel seda õnnelikku aega, kui teadlased püüdlesid ka parlamenti. Kas te teate, et kui tänapäeval mõni ülikooliprofessor läheb parlamenti, siis küsitakse, et ega talle mingi raske asi ei ole pähe kukkunud ja kuidas ta omal erialal rongi peale tagasi saab. Teadus areneb nii kiiresti, et neid, kes parlamendist tagasi tulles suudavad olla aktiivsed teadlased, on vaid üksikuid looduskaitse alla võtmist vajavaid eksemplare veel alles jäänud.
Veel on üks hästi sümpaatne asi, mis viimastel aastatel on muutunud. Aastaid tagasi, kui Riigikogu otsustas, et igal aastal annab peaminister aru teadus- ja arendustegevusest, siis juba lähteülesanne seati sellisena, et tegelikult tuli aru anda – see on just see, mis täna mitu korda siit läbi käis – sellest, kui mitu eurot üks teadlane aastas muneb. See oli ettekirjutatud asi ning teadus- ja arendustegevus sõnastati selles aruandes umbes nii, et me räägime reaal- ja täppisteadustest, olgu, majandusteadusest ka. Üks asi, mida ma olen siit puldist öelnud, aga mida ma tahan täna veel kord toonitada, on see:

Euroopas on viimase aja teaduse planeerimise üks suuremaid vapustusi see, eriti peale Brexitit ja muid arenguid, et on aru saadud, et teadus peab olema väga lai, mitmekülgne, ta peab hõlmama ühiskonda, ning mis veel eriti oluline, ta peab aitama ühiskonnast aru saada, ta peab aitama seda juhtida ja aitama oma juuri tundma õppida. Selles mõttes oleme meie Kristaga olnud kogu aeg ühte meelt, et teadus on siis terviklik, kui me oskame tunda ka iseennast, oma unikaalset eesti rahvuskultuuri, oma eesti identiteeti. See on ülesanne, mida ei saa panna eraettevõtjatele, kuid paljude majandusuuringute tegemise ülesande saab neile panna. Riik ei pea teie eest konservikaane tehnoloogiat lõpuni arendama, te arendate seda ise ka. Aga see, et rahvusteadused, meie ajalugu, keel ja kultuur on unikaalsed, need on riigi atribuudid ja peale riigi neid keegi ei arenda, on õnneks kahel viimasel aastal peaministri kõnedesse taas sisse tulnud. Tegelikult on sümpaatne ...

15:59 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun! Juurde kolm minutit.

16:00 Aadu Must
Vanasti, kui ma olin noor parlamendiliige, siis ma vaimustusin igast asjast ja kippusin plaksutama ka sellisel kohal, et pärast öeldi, et valel kohal plaksutasid, see oli ainult aruandekõne, mitte eelarvejuhis. Praegu olen ma jälginud ka seda, millega tegeleb Haridus- ja Teadusministeerium. Mulle on sümpaatne nende tegevuse teatud laius, ei ole nii, et võtame ühe kitsa lõigu, vaid tõepoolest on soositud ka paralleeluuringuid, paralleelarenguid – see on kõik see, mis teaduse poolt puudutab, ja see tagab elujõu.
Viimane asi veel. Euroopa teadlased ja teaduse uurijad, analüütikud, jagavad Euroopa pildi kaheks. See käis täna Anne Sullingul kõnest läbi. On Ida-Euroopa mudel ja on Lääne-Euroopa mudel. Küll on sümpaatne näha, et me mitmes kohas teeme kaardil selle jõnksu sisse: meil on Skandinaaviaga ühisprojekte, milles me oleme tugevad, ja seetõttu oleme me mitmetel kaartidel – oi-oi, teate – mitte enam Ida-Euroopas, vaid Põhja-Euroopas ja selle tõttu Euroopa kaardil. See on äärmiselt sümpaatne. Kahjuks on meie kallid idanaabrid lätlased ja leedulased meiega võrreldes täiesti piiri taga. Alati, kui Tartu Ülikoolis kellelegi tundub, et midagi on halvasti, ja hakatakse väga kõvasti protestima, siis me saadame nad lähetusse Läti ja Leedu kolleegide juurde, nad tulevad sealt tagasi ja ütlevad, et küll meil on hästi. Aga kõik on suhteline ja kõik on võrreldav. Sümpaatne on see, et me oleme taas julgenud teadusteemade all päevakorda tõsta ka üliõpilaste ja doktorantide sotsiaalküsimused. Need olid ka kümme aastat tagasi arutlusel, aga siis loobuti arutamast, sest liikumist ju ei olnud. Aitäh!

16:01 Aseesimees Enn Eesmaa
Arutelu lõpus kasutab õigust sõna võtta peaminister. Palun!

16:02 Peaminister Jüri Ratas
Austatud Riigikogu aseesimees! Head Riigikogu liikmed! Kõigepealt lubage tänada tänase arutelu eest! Ma veel kord tahan öelda suur tänu kultuurikomisjonile, tema esimehele ja liikmetele! Ma saan väga hästi aru, et see parlamendikoosseis lõpetab õige pea. Mul on olnud võimalus kolmel korral teie ees selle ettekandega olla. Aitäh koostöö eest teile kõigile! Ma tänan loomulikult tänaseid küsijaid, kaasamõtlejaid ja sõnavõtjaid, ka fraktsioonide esindajaid!
Ma kuulasin Anne Sullingu ja Krista Aru ettekandeid. Ega me ju keegi oma tulevikku ette näha ei oska, aga mina olen lugenud erinevaid valimisnimekirjasid (tõsi, te võite veel üksikkandidaadina valmistele minna) ning mulle tundub, et te ei konkureeri Riigikogu XIV koosseisu. Võib-olla tundub mulle valesti. Kurb, kui te ei konkureeri. See panus, mis te olete andnud, on olnud minule küll oluline.
Selle kohta, mida, Anne, sina siin käsitlesid, ütleksin ma niiviisi. Kõigepealt ma hindan seda, et sa oled teinud väga põhjalikke uuringuid rakendusuuringute keskuse loomise asjus. Sa oled hankinud väga palju rahvusvahelisi kogemusi, sa ise mainisid Soomet, aga minu teada oled sa teinud seda veel laiemalt, nii Rootsi kui ka Taani kohta. Ma usun, et see idee igal juhul on laual järgmises Riigikogus või koalitsiooni loomisel.
Kristale olen ma mitu korda öelnud, et kui sa võtad siin sõna, siis kerkib sinu pea kohale selline 1% näoga suur pall ja seda kõige paremas mõttes. Ma arvan, et sa oled hästi seda pinget hoidnud ja nii peabki. Ma tänan loomulikult professor Aadu Musta sõnavõtu eest, ka Jevgeni Ossinovskit ja Marko Pomerantsi! Krista, sa tõid sisse mullateaduste teema. Ma olen sinuga muidugi väga nõus, ma arvan, et

see on Eestis väga hästi arenenud valdkond ja see on oluline. Aga sa vihjasid natuke laiemalt nn rahvusteaduste arendamisele ja hoidmisele. Eks rahvusteaduse definitsioone või arusaamu sellest ole ka siin Riigikogu saalis üsna erinevaid, aga igal juhul on minu meelest õige see fookusesse tõsta. Ma arvan, et ma ei eksi, kui ma ütlen, et see oli 2017, kui nii härra Aadu Must kui ka sina, Krista, teie mõlemad oma sõnavõtus või küsimuses seda rahvusteaduse dimensiooni tõite väga tugevalt mulle lauale. Selle eest olen ma teile kindlasti tänulik.
Mis ma tahan veel öelda? Ma muidugi võiksin hakata Annega siin vaidlema nende protsentide üle, et kes on pannud rohkem ja kes vähem, kas me loeme Statistikaameti protsente või Rahandusministeeriumi protsente, aga kokkuvõttes ma arvan, et me seisame ühe asja eest: selle eest, et see saaks olema 1%, hoolimata sellest, mis erakonna värve üks või teine esindab.
Ma tahan teie ees kindlasti öelda suur tänu oma lähimatele ametikaaslastele Riigikantseleist, nii Henryle kui ka Annele, kes on väga palju aidanud kaasa selle tänase ettekande ettevalmistamisele. Nii et suur tänu! Aitäh selle diskussiooni eest ja palju jõudu teie tööpäeva edasisteks aruteludeks!

---

4. 16:06 Tubakaseaduse ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu (775 SE) esimene lugemine

16:06 Aseesimees Enn Eesmaa
Järgmine päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud tubakaseaduse ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu (775 SE) esimene lugemine. Palun kõnetooli tervise- ja tööminister Riina Sikkuti!

16:06 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut
Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Selle eelnõuga võetakse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu tubakadirektiivi artiklid 15 ja 16. Ülevõtmise eesmärk on ohjeldada tubakatoodete salaturgu kogu Euroopa Liidus. Ülejäänud direktiiv on meil juba üle võetud, aga artiklid 15 ja 16 on olnud kõigis liikmesriikides veel üle võtmata, sest Euroopa Komisjoni rakendusmäärus ja rakendusotsus jõustusid alles eelmise aasta 20. mail. Eelnõu on kiireloomuline, kuna 20. maiks peab kogu direktiiv olema üle võetud.
Kuidas siis Euroopa Liit kavatseb tubaka salaturu vastu võidelda? Direktiivi artiklid 15 ja 16 määravad, et alates 2019. aasta 20. maist rakendatakse üleeuroopalist tubakatoodete tuvastamise ja jälgimise süsteemi, nn *track and trace* süsteemi. Tekib tubakatoodete müügipakendite jälgitavus. Seetõttu tuleb kõik tubakatoodete müügipakendid märgistada kordumatu numbritest ja tähtedest koosneva tunnuskoodiga. Süsteem on samasugune kui ravimipakendite puhul kehtiv. Iga tubakatoote turustamise ahelas osalev ettevõtja alates tootjast kuni viimase etapi ettevõtjani enne esimest jaemüügiettevõtet registreerib kõikide müügipakendite tema valdusesse jõudmise, kõik vahepealsed tehingud ja müügipakendite tema valdusest lõpliku lahkumise. See kohustus puudutab kõiki tubakakäitlejaid, välja arvatud seda viimast poodi, baari või restorani, kes toote kliendile maha müüb. Seega, poe- ja baaripidajad, kes ise hulgikaubandusega ei tegele, suurt täiendavat kohustust ei saa. Teave nende tubakatoodete liikumise kohta edastatakse andmehoidlasse, kuhu on juurdepääs Euroopa Komisjonil ja liikmesriikide pädevatel asutustel, näiteks meie Maksu- ja Tolliametil. Sisuliselt on iga sigaretipaki ja suitsetamistubakapaki teekond edaspidi kaardistatud ja järelevalve tegijad saavad igal hetkel kontrollida, kas kaupluses olev sigaretipakk on ikka ehtne, kas andmehoidlas on paki kohta andmed ja nende andmete kohaselt peaks see pakk just selles poes asuma või on tegemist võltskaubaga, mida Euroopa turul järjest enam liigub. Müügipakendi kordumatut tunnust ei saa tootja ise luua. See tuleb hankida sõltumatult kordumatu tunnuse väljaandjalt, kelle riik määrab, kas siis tootjariigis või Eestis. Nii tagatakse, et tunnuskoodid on tõesti ainukordsed ja nende väljastamine on käitlejatest sõltumatu. Et aga asi oleks lihtsam, võib ka tootja ise rühmapakendile või sellest suuremale pakendile – näiteks plokk, kaubaalus või konteiner – anda kordumatu tunnuse, mis võimaldab tuvastada kõik neis sisalduvad müügipakendid. Selline tunnus on infotehnoloogiliselt lihtsam. Tootjad ja kauplejad on kinnitanud, et suudavad neid koode luua.
Kõik seadmed ja infotehnoloogilised lahendused, mida registreerimiseks vaja on, maksavad kinni tubakatootjad. Tubakatootjad on selle kohustuse täitmiseks loonud üleeuroopalise kontaktpunkti, mille

kaudu on registreerimiseks kohustatud ettevõtjatel võimalik saada teavet seadmete, nende hankimise ja hüvitamise kohta.
Artikli 16 kohaselt peab tubakatoodetel lisaks sellele kordumatule tunnusele olema ka turvaelement. Eestis kasutusel olev maksumärk vastab turvaelemendi nõetele ja seega on otsustatud Eestis võtta turvaelemendina kasutusele maksumärk. Selline võimalus on ka direktiivis ette nähtud. Juhtudel, kui tootele maksumärki ei panda – näiteks võib tuua laevadel *duty-free* poodides müüdavad tubakatooted – , tuleb tootele panna maksumärgi asemel tootja turvaelement. Selle töötab välja tubakatoote tootja või importija ise, arvestades seaduse ja komisjoni rakendusotsuse nõudeid. Tootja või importija turvaelementi tuleb enne selle kasutuselevõttu esitleda Maksu- ja Tolliametile.
Direktiivist lähtuvalt rakendatakse tubakatoodete jälgitavuse süsteemi regulatsiooni sigarettidele ja isevalmistatavate sigarettide tubakale alates 20. maist 2019 ning muudele tubakatoodetele alates 20. maist 2024. Sigaretid ja isevalmistatavate sigarettide tubakas, mis on toodetud Euroopa Liidus või imporditud siia enne 20. maid 2019 ja mida ei ole kordumatu tunnusega märgistatud, võivad jääda vabasse ringlusse veel aasta jooksul ehk 20. maini 2020. Tubakaseaduse täitmise üle teeb järelevalvet Maksu- ja Tolliamet koostöös Tarbijakaitseameti ja Terviseametiga. Selle jälgitavussüsteemi rakendamisel on keskne roll Maksu- ja Tolliametil. Aitäh!

16:12 Aseesimees Enn Eesmaa
Küsimuste vooru avab Tarmo Kruusimäe.

16:12 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja! Kas me võiksime üldisemast tubakapoliitikast rääkida eilse "Aktuaalse kaamera" uudise valguses: 50 tulesurmast 36 oli põhjustatud suitsetamisest? Kas ei oleks aeg Eestis rohkem müüma hakata ohutumaid muid tubakatooteid, mille tagajärjel ei teki põlenguid? Kui arvestada, et üks inimelu maksab meil miljon eurot, siis Eesti riik on suitsetamise tõttu vastu pükse saanud 36 miljoni euroga.

16:12 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut
Aitäh küsimuse eest! Tõesti, tulesurmade arv on meil endiselt suur ja oma roll selles on mõnelgi juhul olnud sigarettidel. Teiselt poolt on rõõmustav, et suitsetamine ja üldse tubakatoodete tarvitamine iseenesest on languses. See tendents on juba aastaid olnud ja oleme jõudnud selleni, et suitsetab umbes viiendik elanikkonnast. Meeste seas on suitsetajaid rohkem kui naiste seas, aga üldine pikaajaline langustrend on olnud väga positiivne. Lisaks sellele, et püüda mõjutada inimeste otsust mitte suitsetada, võiks tõesti pakkuda alternatiive põlevatele tubakatoodetele. Samuti tuleb tegeleda ennetustööga ja toetada suitsetamisest loobumist nõustamisega. Kui tegu on ravikindlustuseta inimestega, siis me maksame selle kinni. Aga küsimus on ka illegaalsetes tubakatoodetes. Sellest räägib täna arutatav eelnõu. Arutlusel olnud ravimipakendite turvamärgistuse süsteem lahendab probleemi, mis Eestis ei ole nii suur kui näiteks Lääne-Euroopa riikides – see probleem on võltsitud ravimid. Täna käsitletav direktiiv aga peab silmas probleemi, mis Eestis on aastaid olnud väga suur. See probleem on salasigarettide turg. Nii et fookus selle konkreetse eelnõu puhul on salasigarettide turu vähendamine. Need on siis enamasti need põlevad tooted. Eesti jaoks on muudatusel loodetavasti oluline mõju ja seetõttu on tootjad valmis sellesse jälgitavussüsteemi panustama nii palju, et see annab ametlikele tootjatele eelise või täiendava garantii.

16:14 Aseesimees Enn Eesmaa
Aivar Sõerd.

16:14 Aivar Sõerd
Austatud aseesimees! Austatud minister! Ma lugesin kokku, oma mitte väga pikas ettekandes te mainisite neli korda Maksu- ja Tolliametit. Maksu- ja Tolliamet on Rahandusministeeriumi valitsemisalas. Kogu selle eelnõuga pannakse lisaülesandeid Maksu- ja Tolliametile, sellega pärsitakse salasigarettide turgu, mida kontrollib Maksu- ja Tolliamet ehk laiemalt Rahandusministeerium. Maksumärkide tellimine, kujundamine, menetlemine, käitlemine, kontrollimine – kõik on Maksu- ja Tolliameti ülesanne Rahandusministeeriumi valitsemisalas. Miks teie selle eelnõuga siin meie ees olete,

miks ei ole rahandusminister? Kas see on mingisugune peaminister Ratase vigur, et ta on teile selle menetleda andnud?

16:15 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut
Tõesti, see eelnõu on koostatud Sotsiaalministeeriumi, Rahandusministeeriumi ja Maksu- ja Tolliameti koostöös. Tubakadirektiiv peab tervikuna silmas paljusid aspekte ja neist mitmed puudutavad tervist. Artiklid 15 ja 16 tõesti puudutavad rohkem Maksu- ja Tolliameti tööd, aga tervikuna tubakadirektiivi ülevõtmisega on tegelenud Sotsiaalministeerium. Maksu- ja Tolliamet on eelnõu koostamisel osalenud, on asjast informeeritud ja saab aru endale langevast täiendavast töökoormusest. Aga kuna Maksu- ja Tolliamet tegeleb ka salaturu piiramisega, selle kontrollimisega, siis tegelikult see *track and trace* süsteem peaks nende tööd hõlbustama. Kui sellesse panustada, siis salaturg jääb väiksemaks.

16:16 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Urve Tiidus!

16:16 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Küsin tulenevalt teie viimasest vastusest. Mõjude analüüsis mööndakse, et halduskoormus võib suureneda, aga samas ebasoovitavate mõjude riski kohta öeldakse, et salaturu osakaal ei vähene. Kumb jutt siis see õige on? Kas see, mis te rääkisite enne?

16:17 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut
Kui vaadata viimase kahe aasta trendi, siis illegaalselt ostetud sigarettide arv on kasvanud. Nii et tegelikult on positiivne mõju ka see, kui kasvutrend ei püsi. Aga ega suurt hüpet pärast 20. maid 2019, kui direktiiv üle võetakse, ei toimu. Tegemist on pikemaajalise mõjuga ja sellega, et on võimalik ikkagi kogu tarneahela ulatuses jälgida, kas tegemist on legaalsete sigarettidega või mitte.

16:17 Aseesimees Enn Eesmaa
Aivar Sõerd, teine küsimus.

16:17 Aivar Sõerd
Aitäh, austatud esimees! Austatud minister, ma küll teie vastusest aru ei saanud. See justkui kinnitas, et eelnõu reguleerib 99% ulatuses valdkonda, mis kuulub Rahandusministeeriumi valitsemisalasse. Ma imestangi, et eelnõu pole Riigikogu rahanduskomisjonis vist arutusel olnud. Kui ma eksin, siis parandage!

16:18 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut
Sotsiaalkomisjonis oli.

16:18 Aivar Sõerd
Aga kuidas siis nii? Tegu on maksuseaduse muutmisega, eelnõu reguleerib Maksu- ja Tolliameti tööd, see on maksuküsimus. Kuidas on võimalik, et seda ei menetle Riigikogu rahanduskomisjon? Kas rahanduskomisjonist mindi mööda sellepärast, et asjaga on lihtsalt kiire, sest valitsus pole suutnud eelnõu õigel ajal ette valmistada?

16:18 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut
Aitäh küsimuse eest! Seda eelnõu tõesti menetleb sotsiaalkomisjon. See ei puuduta tubakatoodete maksustamist, vaid pakendite märgistamist. Pakendite peal on ka tervist puudutavaid hoiatusi, nii visuaalselt mõjuvaid fotosid kui ka teksti. Seda, millise kujundusega on pakendid, on pigem Sotsiaalministeerium reguleerinud. Tubakaaktsiisi määra me ei muuda, ei tõsta. Eelnõu ei mõjuta aktsiisipoliitikat, see mõjutab pakendite märgistamist ja seda, kuidas tubakatooted tarneahelas liiguvad. Selle üle, kas tubakatoodete ehtsuse kontroll on rohkem Rahandusministeeriumi või Sotsiaalministeerium valdkond, võib vaielda. Ma ei ütleks, et see kindlalt ühe ministeeriumi vastutusala on.

16:19 Aseesimees Enn Eesmaa
Suur aitäh, auväärt minister! Sotsiaalkomisjonis toimunud menetlusest annab meile ülevaate Helmen Kütt. Palun!

16:19 Helmen Kütt
Austatud eesistuja! Lugupeetud ametikaaslased! 10. detsembril Vabariigi Valitsus algatas selle seaduseelnõu ja juba 17. detsembril Riigikogu sotsiaalkomisjon asus seda teemat arutama. Arutelul osalesid tervise- ja tööminister Riina Sikkut, Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna nõunik Triinu Täht, õigusnõunik Anneli Kivitoa, Maksu- ja Tolliameti tollipoliitika rakendamise talituse peaspetsialist Andreas Sõlg ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni nõunik Katry Ahi.
Ütlen eteruttavalt, enne kui komisjoni tööst ülevaate andmist alustan, põhjuse, miks istungil osales Euroopa Liidu asjade komisjoni nõunik. See tulenes sellest, et Euroopa Liidu asjade komisjoni poole oli 13. detsembril pöördunud Ellex Raidla Advokaadibüroo OÜ. Pöördumises paluti selgitada tubakadirektiivi 2014/40/EL ülevõtmist Eesti seadustikku. Seepärast osales ka Euroopa Liidu asjade komisjoni nõunik meie koosolekul. ELAK arutas seda pöördumist küll alles tänavu 7. jaanuaril.
Aga mis toimus 17. detsembril sotsiaalkomisjonis? Minister andis põhjaliku ülevaate, miks eelnõuga nii kiire on, mida muudab direktiivi artikkel 15 ja mida muudab artikkel 16. Ta rääkis ka sellest, et nõudeid sigarettide ja isevalmistatud sigarettide tubaka pakendite kohta tuleks rakendada juba selle aasta 20. maist ning muude tubakatoodete puhul alates 2024. aasta 20. maist. Meie arutelu ja küsimused keskendusid järgmisele. Küsiti, kuidas toodete kontrollimine täpselt käib. Minister vastas, et tubakatoodete pakendile kantud tunnuskoodi loeb märgiselugeja. Nii selgib, kas tegemist on seadusliku tootega. Maksu- ja Tolliameti esindaja Andreas Sõlg lisas, et üldjuhul tehakse kontrolli ilma pakendit avamata, kuna kordumatu tunnus on kantud pakendi põhjale ja selle järgi saab kontrollida toote teekonda. Maris Lauri küsis, kas kordumatu tunnuse peab pakile panema importija. Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna nõunik Triinu Täht vastas, et kordumatu tunnus pannakse pakile juba tootmise käigus. Kui toode tuleb Euroopa Liidu välisest riigist, peab importija selle tunnuse ise panema. Eestis moodustab selline toodang väga väikese osa turust.
Raivo Põldaru tundis huvi, kas toote pakendil on turvaelement ja lisaks ka maksumärk. Triinu Täht vastas, et tõesti on kaks asja: üks on kordumatu tunnus ja teine turvaelement. Mina tundsin huvi, kuidas mõjub muudatus halduskoormusele. Triinu Täht selgitas, et kohustus toote liikumist registreerida kehtib kuni esimese jaemüügiettevõtjani. Sisuliselt tegelevad sellega suured maaletoojad, hulgimüüjad ja kaupluseketid, kellel on keskladu. Baarides, poodides, restoranides ja kioskites tubakatooteid tarbijale müüvale ettevõttele see kohustus laiene.
Tundsime huvi ka selle vastu, miks eelnõu alles nüüd on komisjoni jõudnud. Menetlemiseks, sh huvigruppidega kohtumiseks on ikkagi väga vähe aega. Meile selgitati, et varem ei olnud võimalik sellega välja tulla, kuna Euroopa Komisjon võttis rakendusotsuse ja rakendusmääruse vastu alles 2018. aasta kevadel ja määrus jõustus 20. mail. Tähtaeg on üks aasta ja sellest tulenevalt on ajakava väga tihe. Eestis suurendavad probleemi veidikene ka Riigikogu valimised. Teistes riikides, kus praegu valimisi pole, on koosseisudel kauem aega eelnõu menetleda. Maris Lauri küsis, kas muudatus laieneb ka sigarite pakenditele. Vastus oli, et sigarite ja sigarillode pakenditele see rakendub 2024. aasta 20. maist.
Komisjon langetas järgmised otsused: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu 16. jaanuari istungi päevakorda, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada, määrata muudatusettepanekute tähtajaks 23. jaanuar ja ettekandjaks komisjoni esimees Helmen Kütt. Need otsused olid kõik konsensuslikud.
Nüüd, nagu ma juba ütlesin, 7. jaanuaril toimus Euroopa Liidu asjade komisjoni koosolek, kus arutati Ellex Raidla Advokaadibüroo OÜ pöördumist. Soovitan selle koosoleku protokolli ka headel kolleegidel lugeda, sest mina seda teile ette kandma ei hakka. Peatun lihtsalt mõnel asjal, sest tulenevalt ka sellest koosolekust me 14. jaanuaril veel kord arutasime eelnõu 775. Euroopa Liidu asjade komisjon selgitas oma 7. jaanuari istungil Toomas Vitsuti suu läbi, et Riigikogu menetluses on seaduseelnõu 775, mis puudutab tubakaseadust. Advokaadibüroo on uuesti Euroopa Liidu asjade komisjoni poole pöördunud ja teinud ettepaneku seadust muuta. Tuleb märkida, et 775 SE sisu pole otseselt seotud advokaadibüroo ettepaneku sisuga, kuid seadus, mida arutatakse, on muidugi sama. Advokaadibüroo muudatusettepanekud puudutavad pigem uudseid tubakatooteid, see eelnõu aga ainult direktiivi kahe väga olulise sätte ülevõtmist. Need on artikkel 15 ja artikkel 16.
Euroopa Liidu asjade komisjonis tekkisid paljud samad küsimused, mis sotsiaalkomisjonis. Muidugi arutati probleemi, mille advokaadibüroo lauale oli toonud. Jutt on sellest, kas luua uus, kuumutavate

tubakatoodete kategooria ja kehtestada ka neile tervishoiuasutuse hoiatused ja muud nõuded. Selles valguses toodi välja, et direktiivis ette nähtud tehnilisest normist teavitamine võib olla pikem protsess. Kui see muudatus on riigisisene, tuleb see kooskõlastada Euroopa Komisjoni ja kõigi liikmesriikidega, aga kui muudatused tulenevad direktiivist, siis teavitamise kohustus puudub. See arutelu Euroopa Liidu asjade komisjonis oli pikk ja põhjalik. Lõpuks komisjon otsustas, et nad ei langeta otsust, kas luua kolmas tubakatoodete kategooria. Nad saatsid kirja sotsiaalkomisjonile, tehes ettepaneku lisada tubakaseadusesse täiendav tubakatoodete kategooria. Selle poolt hääletas viis inimest, vastu mitte keegi ja erapooletuks jäi üks komisjoni liige.
Tulenevalt sellest informatsioonist, mis meile laekus Euroopa Liidu asjade komisjonist, võttis sotsiaalkomisjon 14. jaanuaril uuesti laua peale sellesama eelnõu, millega me täna siin saalis oleme, ehk siis 775 SE. Meile anti põhjalik ülevaade ELAK-i arutelust. Lugesime ka seda meile saadetud kirja. Meil tekkis täiesti erakondade üleselt hulk küsimusi. Näiteks, milline on Sotsiaalministeeriumi seisukoht, kas peetakse vajalikuks lisada menetluses olevasse eelnõusse uus tubakatoodete kategooria. Küsiti ka seda, kui pikalt see aega võtaks, kui seda otsustataks teha. Sotsiaalkomisjon peaks siis kaasama hoopis teisi huvirühmasid, sest senised kaasamised on tehtud ainult direktiivi kaht artiklit silmas pidades.
Komisjoni liikmed leidsid, et praegune eelnõu on üheteemaline, uue teema sissetoomine peab olema väga põhjendatud. Kõnealuse teema sissetoomine seda kahtlemata ei ole ja muudatusettepaneku laias ringis arutamiseks läheks palju aega. Nii jääks eelnõu 775 praeguses Riigikogu koosseisus vastu võtmata. Samuti tekiks küsimusi, miks on toodete maksustamisega seotud küsimused üldse sotsiaalkomisjoni menetleda – need oleksid juba maksustamise küsimused, kui loodaks uus kategooria. Direktiivi kaht artiklit puudutav eelnõu, millest me praegu räägime, maksustamist ei puuduta. Selle teema on selgelt Sotsiaalministeeriumi pädevuses, aga muidugi on ministeerium seda ette valmistanud koostöös nii Rahandusministeeriumiga kui ka Maksu- ja Tolliametiga. Kui tuuakse lauale selline täiendav teema, nagu on uus tubakatoodete kategooria, siis kahtlemata on vajalik täiesti teiste huvigruppide kaasamine ja arutada tuleb ka maksustamisküsimusi.
Sellest tulenevalt Riigikogu sotsiaalkomisjon otsustas pöörduda Sotsiaalministeeriumi poole kirjaga, kus me palume Euroopa Liidu asjade komisjonis arutatud teemat, mille tõstatas advokaadibüroo, väga tõsiselt arutada, vajadusel algatada uus seaduseelnõu ja kaasata selle koostamisse kõiki huvigruppe. Tuleks läbi rääkida Rahandusministeeriumi ja kõigi huvigruppidega, keda see muudatus puudutaks. Sotsiaalkomisjon aga läheb edasi eelnõuga 775, et direktiivi kaks artiklit üle võtta ja seadus jõustada. Tähtaeg on tõesti 20. mai 2019. Meil ei ole vaja tekitada olukorda, kus me riigina ei suuda seda vastu võtta. Nende huvigruppide arvamused, kellega seda teemat on arutatud, on kirjas seletuskirja põhjalikus tabelis. Sotsiaalkomisjon otsustas väga üksmeelselt, et me arutame asja edasi ja läheme teisele lugemisele, kui lugupeetud saal seda toetab.
Märgin ka, et Sotsiaalministeeriumi esindaja Triinu Täht ei olnud Euroopa Liidu asjade komisjoni istungil advokaadibüroo tõstatatud teema arutelu vastu. Näiteks Lätis ja Soomes on selline trubakatoodete kategooria olemas. Aga teemat oleks mõistlik vaadata tervikuna. Pole tark seda pakutud seadusmuudatust teise komisjoni saadetud pöördumise peale meil siin hakata sisse viima. Aitäh!

16:31 Aseesimees Enn Eesmaa
Tarmo Kruusimäe küsimus, palun!

16:31 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja! Me võitleme siin salaturuga, teades seda, et 1/3 sigaretisuitsetajatest on üle läinud muudele tubakatoodetele. Nüüd tekib olukord, kus 1. juulist kaovad muudel tubakatoodetel maitsed ja aktsiis on röögatu. Kas te oskate ette kujutada, milliseks muutub ka muude tubakatoodete salaturg? Täna me räägime selle eelnõu puhul vaid sigarettidest.

16:32 Helmen Kütt
Suur aitäh teile selle küsimuse eest! Ma kindlasti oskan seda ette kujutada ja olen valmis teile pärast siit saalist lahkumist sellest kõnelema. Seaduseelnõuga 775 seoses komisjonis sellist küsimust ei tekkinud, aga me võime kindlasti seda edaspidi arutada. Rõhutan veel üks kord, et see direktiivide ülevõtmine ja jõustumine 20. mail 2019 kindlasti piirab salasigarettide levikut, kuna annab võimaluse kõike kontrollida. Aga teile tõesti ei ole mul võimalik teisiti vastata, kuna komisjonis sellist küsimust ei tekkinud ja ma olen praegu komisjonipoolne ettekandja. Aga aitäh selle küsimuse eest – see mure

kahtlemata on. Teie küsimus ministrile oli seotud tulesurmadega, aga juba praegu ei keela ükski seadus inimestel üle minna ilma tuleta kasutatavatele tubakatoodetele.

16:33 Aseesimees Enn Eesmaa
Viktor Vassiljev.

16:33 Viktor Vassiljev
Hea komisjoni esimees! Teie ettekande jaoks ettevalmistatud teksti on keegi sisse lasknud pisikese vea, sest need vahvad uudsed tubakatooted ei peaks olema mitte kuumutavad tubakatooted, vaid kuumutatavad tubakatooted. Ega need tarbijat ei kuumuta, vaid kuumutavad iseennast.

16:33 Helmen Kütt
Ma tänan selle küsimuse eest, austatud ametikaaslane, sotsiaalkomisjoni liige! Minule ei ole keegi teksti ette valmistanud. Kui ma eksisin, siis oli see minu enda keelevääratus. Tänan tähelepanu juhtimise eest! Jutt on kahtlemata kuumutatavate tubakatoodete kategooriast. Ma olen aluseks võtnud istungite protokollid, seal on kõik õigesti kirjutatud. Keelevääratus! Aga aitäh parandamast!

16:34 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Urve Tiidus!

16:34 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud komisjonipoolne ettekandja! Ma tulen korra veel tagasi selle regulatsiooni sotsiaalse mõju juurde. Siin öeldakse, et tahetakse tervishoius paremaid tulemusi saavutada, et tervisele kulutatav raha väheneks. Samas öeldakse, et sotsiaalne mõju on ka see, et salaturu osakaal ei vähene ja selle tulemusel ei parane ka rahvatervise näitajad. Kas ma saan sellest vastuolust nagu valesti aru? Te ütlesite, et salaturu osakaal väheneb, aga sotsiaalse mõju hinnang ütleb, et ehk ei vähene.

16:34 Helmen Kütt
Aitäh! Seesama küsimus oli ka ministrile. Ma pean ütlema, et me komisjonis ei märganud seda. Keegi seda küsimust ei tõstatanud. Aga kindlasti me esitame selle kohta küsimuse enne teist lugemist. Tundub tõesti väike vastuolu olevat. Aga komisjonis seda teemat ei tõstatatud. Ministri vastusest, nagu ma siin kuulsin, jäid mõned küsimused veel üles. Aga me seda kindlasti oma komisjonis enne teisele lugemisele tulekut arutame.

16:35 Aseesimees Enn Eesmaa
Aadu Must.

16:35 Aadu Must
Lugupeetud asespiiker! Lugupeetud komisjoni esimees! Miks te selle kuumutatava sigareti siis põlu alla panite, maha hääletasite? Meil Tartus Rootsist tulnud tudengid ütlevad, et nad tahavad Rootsi eeskujul teha ka tubakasuitsuvaba Tartut või ülikoolilinnakut. Ma ise ei suitseta, mul puudub oma kogemus, ainult teiste jutust tean seda teemat, aga jah, tudengid ütlevad, et neile meeldiks see uus toode, mis olevat ka tohtrite arvates palju vähem kantserogeenne, palju tervislikum. Miks te ei lase uut toodet sisse?

16:35 Helmen Kütt
Suur aitäh, austatud ametikaaslane, selle küsimuse eest! Nagu härra Vassiljev ütles, jutt on siis kuumutatavatest, mitte kuumutavatest toodetest. Tegelikult 775 SE sisu ei ole see teema. Selle sisu ei ole, et loome uue, kuumutatavate tubakatoodete kategooria. See seaduseelnõu puudutab ainult direktiivi artiklite ülevõtmist. Selle uue teema sissetoomine oli Euroopa Liidu asjade komisjonis arutelul ja me palumegi, et ministeerium valmistaks ette uue eelnõu ja järsku tookski meie seadustikku sisse sellise uue kategooria.

16:36 Aseesimees Enn Eesmaa
Aitäh ettekandjale! Küsimusi rohkem ei ole. Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajatele. Tarmo Kruusimäe Isamaa fraktsiooni nimel, palun!

16:36 Tarmo Kruusimäe
Hea aseesimees! Head töökaaslased! Seekord ma kasutan interneeduse vahendust ja pöördun kõikide valijate poole. Oih, kus ma tahaks rääkida! Ma võtan kohe kolm minutit juurde.

16:37 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, kolm minutit juurde!

16:37 Tarmo Kruusimäe
Kui oleks veel võimalik, siis võtaks veel kümme minutit juurde, aga jääme pealegi selle juurde.
Seekord ma tahan eelkõige kõnetada kõiki teid, kes te suitsetate või tarbite muid tubakatooteid ja keda senine valitsuspoliitika on juba aastakümneid kohelnud kui teist Eestit. Kõigepealt oled suitsetaja, seejärel inimene ja kolmandana ehk valija, aga sinu arvamus tubakapoliitika kohta kedagi ei huvita. Vaat mina küll niimoodi ei arva. Ma arvan, et me peaksime selja sirgu ajama. Meid on 20% elanikest ja kui me siia juurde arvame veel passiivsed suitsetajad, siis on see tegelikult oluline hulk inimesi. Aeg-ajalt meedia tabab mõne poliitiku, kes on julgenud avalikus kohas suitsu teha, aga üldjuhul on kõik ilusti klantsitud, viksitud ja võitlevad tubaka vastu. Osa nimetab neid moraalijüngriteks, osa siiski mitte. See on inimese vaba voli. Ja meid selle näilisusega lihtsalt petetakse, me justkui kõik võitleme selle vastu. Keelamise ja näilise rahva tervise eest võitlemise ratsul näeme millegipärast eelkõige sotsiaaldemokraate. Kuidas neil ikkagi õnnestub kehtestada meile, tavainimestele, sotsidele sobivaid piiranguid? Ei tea, miks mulle meenub alkoholipoliitika kui Euroopa parim. Selle varjus on aga tubakapoliitikat tehtud valimatute vahendite ja meetmetega. Kas on viimastel aastatel ükski tubakaseaduse algteksti muutmise ettepanek Riigikogu sotsiaalkomisjonis läbi läinud? Mitte ükski! Mitte ükski, sest sotside juhitud Sotsiaalministeeriumist on tulnud sotsidele perfektselt sobiv eelnõu, mille muudatusi tegelikult teha ei saa. Sotsiaalkomisjonis on kõik ette nähtud, kõik on enne sotside fraktsioonis kinnitatud ja ükski hiir ei poe sellesse diskussiooni, ammugi veel mõne teise fraktsiooni esindaja. Ja ega hiired enam ei julgegi piiksuda, sest need vastused, mida Sotsiaalministeeriumi ametnikud, kes on põhiseadusest kõrgemal, nagu hiljuti möönis ka õiguskantsler, endale Riigikogu liikmetele anda lubavad, annavad märku teatud poliitikute nähtamatust, kuid tunnetatavast võimust. Rahva tervis – nemad, ainuüksi need paar ametnikku teavad, mis see on ja mis on parimad vahendid rahva hea tervise saavutamiseks. Et ka sina, minu valija, oleksid terve. Kõik, kes on julgenud poliitikavahendite kohta küsida või veelgi hirmsam, midagi kahtluse alla seada, uusi teadlikult soodustatud arenguid kommenteerida, on igaüks ametnikelt vastu näppe saanud. On väidetud, et me kõik oleme ära ostetud.
Kas keegi ikka veel usub idealistlikku isikuvabadusse? Ma ei taha uskuda vandenõuteooriaid, aga mul on mulje, et meid on püütud lõksu, millest väljarabelemiseks on vaja suurt julgust – nii suurt, et seda pole kuskilt näha. Võib-olla minu üksikud kaasvõitlejad on julgenud vastu astuda ametnike võimule. Need ametnikud justkui teavad paremini, mis on meile parim. Sotsid teavad ka seda meist paremini ja just nende käes on viimastel aastatel olnud kõik ametikohad, kus sellealaseid otsuseid tehakse. Iseendaga on loomulikult mugav kokku leppida.
Suitsetajad, ka passiivsed suitsetajad, tulge kõik 3. märtsil valima! Tervise Arengu Instituudi hinnangul on tubakatoodete tarvitajaid umbes 20% täisealistest. See tähendab, et 20 kohta siin Riigikogus peaksime saama valida meie. Kas mõni erakond julgeb valimistele minna lubadusega, et Eesti suitsetajatel peab olema ligipääs kõige paremate ja uuematele teadussaavutustele, et neile peavad olema kättesaadavad kõikvõimalikud sigarettidest vähem kahjulikud tooted? Kas keegi julgeb öelda, et kui midagi peaks kindlasti muutuma vähem kättesaadavaks, siis need on sigaretid? Ei, seda ei julge tegelikult ükski erakond kuulutada – ei Isamaa, ei Keskerakond ega reformikad, sest sotside tekitatud keskkond on selleks liiga ohtlik.
Aga mina olen meie kõigi pärast tõsiselt mures. Te äkki ei pane tähele, et meie õiguste jalge alla tallamine jätkub kiirenevas tempos, olenemata sellest, kes valimised võidab. Keegi ei julge muuta juba tehtud arutuid otsuseid tubakapoliitika kohta. Esiteks, e-sigarettide maitsete keelustamine 1. juulist sel aastal – see rahvatervislik idee tuli Rahandusministeeriumist ja Sotsiaalministeerium kirjutas selle ilma

erilise teadusliku põhjenduseta seadusesse. Teiseks, vähem kahjulike toodete turule mittelubamine. Erakordselt silmatorkav on olnud aastaid kestnud kuumutatavate toodete saaga. Vaatamata direktiivi ülevõtmisega tekkinud veale ja üle aasta kestnud arutlusele Euroopa Liidu asjade komisjonis, millest me siin ka rääkisime, on see ikka teema, mida sotsiaalkomisjonis loobitakse kuuma kartulina ühest käest teise. Kolmandaks, tubakaga seotud info ja toodete kuhugi kappi peitmine koos sigarettidega, seda juba 1. juulist 2019. Neljandaks, e-sigarettide röögatu aktsiisi kehtestamine, mis suunab tarbijad rahva tervise mõttes sotsidele sobimatute sigarettide juurde tagasi. Inimesed valivad sigareti. Tubakamaitseline e-vedelik, et loobuja ei unustaks sigareti maitset ja et tal oleks kergem selle juurde tagasi pöörduda. Internetimüügi keeld – muidugi, sigarettidest peaks saama loobuda ainult linnainimesed. Maakohtades, kus e-sigareti kättesaadavus on nullilähedane, las rahvas hangib endale sigaretid salaturult, mida nad ongi teinud juba aastakümneid. See ongi siis sotside rahva tervise parandamise plaan! Keelame valimatult lihtsalt keelamise pärast! Aitäh, härra Ossinovski! Suitsetajaid märgib suur statistiline number ennasthävitavate haiguste ja surmade tabelis, aga suitsetaja tervis on tähtis alles siis, kui ta on suutnud täielikult tubakast ja nikotiinist loobuda. Alles siis on ta justkui inimene. Kui ta seda ei ole suutnud, nagu mina ja teised 20% nähtamatutest valijatest, siis ta ei ole piisavalt tähtis valija.
Vaadake parteide valimisprogramme! Keegi ei julge sinna tubakapoliitika kohta muud kirja panna kui vahest seda, et tõstame aktsiise. Paljud ei julge isegi seda kirjutada. Suitsetaja ise teab, mis teeb. Me anname talle valiku jätkata või lõpetada, aga me ei anna talle mitte mingit muud valikut, sest vähem kahjulikest toodetest temaga ei taheta rääkida. Kes julgeb rääkida, on kohe sildistatud, näiteks süüdistusega, et reklaamimees on ta ära ostnud. Seega peab toetuma riigi antavale infole. Suitsetajast valija, tee lahti tubakainfo.ee või nna.ee või loe rahvastiku tervise uuest arengukavast, mis enne valimisi kümneks järgmiseks aastaks lukku pannakse! See tähendab seda, et isegi kui mõni erakond kaob Riigikogust, me jääme selle vilju noppima kauaks.
Passiivsed suitsetajad ja tavalised suitsetajad! Mina loodan, et järgmised neli aastat on sellised, kus me ei pea murdma uusaastalubadusi, vaid meile on kättesaadavad vähem ohtlikud valikud, kuidas elada kauem. Need 36 tubaka suitsetamisest tingitud tulekahjus hukkunud inimest – see on 36 miljonit eurot. Iga inimelu on korvamatu väärtus. Aitäh!

16:45 Aseesimees Enn Eesmaa
Rohkem sõnavõtusoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 775 esimene lugemine lõpetada. Määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 23. jaanuari kell 17.15.

---

5. 16:45 Politsei ja piirivalve seaduse ning päästeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (768 SE) esimene lugemine

16:45 Aseesimees Enn Eesmaa
Järgmine päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud politsei ja piirivalve seaduse ning päästeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (768 SE) esimene lugemine. Tere tulemast esimest korda Riigikogu kõnepulti, siseminister Katri Raik!

16:45 Siseminister Katri Raik
Tere õhtust, võib vist juba öelda, lugupeetud Riigikogu ja lugupeetud istungi juhataja! Vabariigi Valitsus on Riigikogule esitanud politsei ja piirivalve seaduse ning päästeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, millega muudetakse Politsei- ja Piirivalveameti ja Päästeameti töö korraldamise regulatsioon paindlikumaks ja õigusselgeks. Kohe ütlen, et see ei tohiks olla seaduseelnõu, mis tekitab palju küsimusi.
Eelnõu väljatöötamine on tingitud vajadusest korraldada senisest paindlikumalt Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori asetäitja teenistusse võtmine ja politseiametnike teenistusastmete ülendamine. Politsei- ja Piirivalveameti peadirektorile tahetakse anda õigus volitada määrama kaitsealused isikud ja nende kaitse teostamise viisid, samuti tahetakse muuta politseipensioni arvestamise ja väljamaksmise eest vastutavat asutust, tagada päästeteenistujatele valveaja kohaldamine avaliku teenistuse seaduse ja töölepingu seaduse järgi ning täiendada õigusselguse

huvides päästeteenistujate pensioni suurendamise rakendussätet.
Nüüd muudatustest mõnevõrra täpsemalt. Praegu reguleerib seadus väga kitsalt, millistel turvalisuse valdkonna ametikohtadel peab isik olema eelnevalt töötanud, et teda oleks võimalik nimetada Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori asetäitjaks või prefektiks. Nendel ametikohtadel ülesannete täitmiseks ei ole praktikas aga alati sellist ettevalmistust vaja ning vajalikud teadmised ja oskused võiksid olla pigem seotud näiteks majanduse või õigusega, kui mõtleme näiteks idapiiri rajamisele. Seega peaks nendele ametikohtadele olema võimalik nimetada ka isikuid teistest ministeeriumidest, muudest asutustest või ka erasektorist. Sellest tulenevalt oleme teinud ettepaneku täpsemad nõuded Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori, asetäitja või prefekti kohta kehtestada määruses. See vastab ka üldisele korrale: ministeeriumi kantslerile, asekantslerile, Riigikantselei direktorile, ameti ja inspektsiooni peadirektorile, tippjuhi asetäitjale ja ministeeriumi struktuuriüksuse juhile esitatavad nõuded on kehtestatud määruses. Lisan, et oleme sellise määruse kavandi esitanud õiguskomisjonile. Nagu ma juba ütlesin, selliste nõuete esitamine määruse tasandil on üsna levinud lähenemine. Ja vastan kohe ära ühele küsimusele, mis ilmselt tuleb: kindlasti ei ole eesmärk mõnele konkreetsele inimesele ametikohta tekitada.
Täiendavalt oleme eelnõu kohaselt andnud peadirektorile õiguse volitada teine pädev isik määrama kaitsealuseid isikuid. Juhin kohe tähelepanu, et kaitsealuste isikute ring ei laiene ega kitsene. Muudatuse kohaselt võib kaitstavaid isikuid edaspidi määrata näiteks korraldusega või reguleerida seda asutusesisese korraga. Need muudatused võimaldavad isikute kaitse alla võtmise protsessi muuta senisest lihtsamaks ja tõhusamaks. Sellele lisanduvalt tunnistame teabe isikute kaitse ja objektide valvamise kohta asutusesiseseks teabeks, et seeläbi tagada riigi julgeolekuvõimekuse parem kaitstus.
Viimane oluline politsei- ja päästeteenistuse muudatus käsitleb teenistusastme andmise pädevust. Praegu võib teenistusastet muuta ainult Politsei- ja Piirivalveameti peadirektor, samas on ametisse nimetamise pädevus ka peadirektori asetäitjal ja prefektil. Kuna ametisse nimetamise pädevus on ka teistel juhtidel, siis saavad nad täiendavalt õiguse anda ka teenistusaste, kui tegemist on ametikoha kõige madalama teenistusastme andmisega. Seega peadirektori volitusi antakse allapoole.
Päästeteenistuse seaduses on kavandatud kaks muudatust. Esiteks tunnistatakse kehtetuks säte, mis reguleerib päästeteenistujale valve ajal avaliku teenistuse seaduse ja töölepingu seaduse kohaldamata jätmist. Tegemist on tehnilist laadi muudatusega, mis on vajalik õigusselguse tagamiseks. Praktikas ei ole valveaja tasustamine probleeme tekitanud, sest Päästeamet on maksnud valveaja lisatasu siiski avaliku teenistuse seaduse ja töölepingu seaduse alusel. Teisalt muudetakse eelnõuga päästeteenistujate vanaduspensioni suurendamist käsitlevaid rakendussätteid. Kehtiva seaduse kohaselt kehtib päästeteenistuja pensioni suurendamine ning pensioni säilitamine 15 aastat seaduse jõustumisest ehk kuni 2023. aasta 1. märtsini. Muudatus sätestab, et pensioni suurendamise õiguse saamiseks ei pea isik selleks kuupäevaks juba pensionil olema. Sätestame selgelt, et alates 1. märtsist 2023. aastal lõpeb päästeteenistuja vanaduspensioni suurendamise eelduseks oleva päästeteenistuse staaži arvestus, kuid kellel on selleks ajaks olemas pensioni suurendamiseks vajalik päästeteenistuja staaž, nendel on õigus suuremale pensionile ka siis, kui nad lähevad pensionile pärast nimetatud tähtaega. Lisaks täiendatakse seadust sättega, mille kohaselt on õigus päästeteenistuja vanaduspensioni suurendamisele ka neil päästjatel, kes ei lähe pensionile otse päästeteenistusest.
Head Riigikogu liikmed! Tahan teie tähelepanu juhtida sellele, et me oleme harjunud rääkima politseiametnike puudusest ja probleemidest järelkasvuga. Toonitan, et lähemal viiel aastal hakkab ka 300 päästjat ehk siis 10% päästjate perest jõudma pensioniikka, mis on samamoodi Eesti siseturvalisusele suur väljakutse nagu politseinike võimalik puudus tulevikus.
Viimaseks juhin tähelepanu eelnõuga seonduvatele kuludele. Seaduse rakendamisega kaasnevad lisakulud suurema vanaduspensioni maksmisega nendele päästeteenistujatele, kes olid 2018. aastal päästeteenistuses ja pärast seda lahkusid sealt, ent kellel on vanaduspensioniea täitumisel vähemalt 10 aasta pikkune päästeteenistuse staaž. Aastatel 2018–2023 on prognoositav kulu, mis on seotud pensionile siirduvatele või pensionil olevatele endistele päästeteenistujatele suurema pensioni maksmisega, maksimaalselt ligi 1,6 miljonit eurot. 2019. aasta kulud kaetakse riigieelarves plaanitud eripensionide ja pensionisuurenduste vahenditest ning aastateks 2020–2023 vaja minev raha otsustatakse riigi eelarvestrateegia koostamise protsessis. Tänan tähelepanu eest!

16:52 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits, esimene küsimus, palun!

16:52 Peeter Ernits
Hea juhataja! Lugupeetud siseminister! Me kohtusime viimati sellel skandaalsel miitingul, rändeleppe miitingul Toompea lossi ees, kus teie meeskonna liige Indrek Tarand tekitas palju pahandust. Väidetavalt tehti talle pärast seda ka alkotest. Ma kasutan võimalust ja küsin, kas see alkotest on olemas ja kas seda on võimalik näha? Aga põhiküsimus on selline. Päästjad saavad nüüd natukene pensioni juurde, kokku 79 000 eurot järgmisel aastal. Mitme päästja peale see jaguneb? Kui suur keskmiselt on ühe päästja pensioni tõus? Aitäh!

16:52 Siseminister Katri Raik
Kõigepealt Indrek Tarandi n-ö väljakutsest. Ma ei ole seda alkotesti muidugi ise näinud ega ole selle vastu ka huvi tundnud, aga uurin selle teile välja ja annan teada, kuidas sellega täpselt oli.
Mis puudutab päästjate pensioni tõusu, siis ka seda pean täpsustama. Vastan teile kirjalikult. Kogu selles muudatuses, millest ma rääkisin, on aga oluline see, et päästja saab suuremat pensioni ka siis, kui ta ei lähe pensionile otse teenistusest, aga 10 aasta pikkune staaž on välja teenitud. Arusaadavalt ei ole kõigile jõukohane 64. eluaastani päästja olla. Aga me peame oma päästjaid hindama sama kõrgelt, nagu me hindame oma politseinikke. Jään kahe detaili osas ilmselt oma lühikese tööstaaži tõttu teile vastuse võlgu, aga luban, et vastan juba homme kirjalikult.

16:54 Aseesimees Enn Eesmaa
Raivo Aeg.

16:54 Raivo Aeg
Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Kui mõni aasta tagasi kehtestati politseis seesama teenistusastmete ehk auastmete süsteem, siis üks eesmärk oli kindlasti, et see peaks olema teatud mõttes motivaator. On ju teada, et vormis inimestele on pagunid väga tähtsad. See oli üks eesmärk, miks politseis taastati pagunite süsteem. Nüüd me anname pagunite andmise või teenistusastmete ülendamise õigust allapoole ja lihtsustame seda. Küsimus on niisugune: kas teie arvates selline käik ei devalveeri seda motiveerivat aspekti? Ja teine pool küsimusest: ka peadirektori asetäitjate töölevõtmist tahetakse lihtsustada. Ma saan aru, et peadirektor võib neid ise tööle võtta. Varem oli see ministri roll.

16:55 Siseminister Katri Raik
Aitäh küsimuse eest! Kõigepealt peadirektori pädevusest. Ei ole nii. See jääb ikkagi ministri pädevusse. Küsimus on esitatavates nõuetes, mis on määruses kirjas, ehk teisisõnu, see inimene ei pea ilmtingimata olema politseiametnik. Politsei- ja Piirivalveamet on tõesti suur. Vahel tundub, et see on liigagi suur, ja seda ei ole lihtne juhtida. Küsimus on selles, kas peadirektori asetäitja võiks tulla ka näiteks majanduse või õiguse valdkonnast. Ta ei pea ilmtingimata olema varem olnud Politsei- ja Piirivalveameti teenistuses. See on selle muudatuse mõte.
Mis puudutab teenistusastmeid, siis jutt käib madalamatest teenistusastmetest, mitte ülemistest. Ja küsimus on taas organisatsiooni suuruses. Vahest on isegi mõistlik, et selle esimese paguni annab n-ö võimalikult lähedal olev kõrgem politseiametnik, näiteks prefekt, kes ilmsesti ongi alluvate teenistuskäiguga kõige paremini kursis. Jah, see on detsentraliseerimine, aga see tundub nii suure organisatsiooni puhul mullegi mõistlik.

16:56 Aseesimees Enn Eesmaa
Peeter Ernits, teine küsimus.

16:56 Peeter Ernits
Hea juhataja! Lugupeetud ettekandja! Päästjatel läheb elu, ma loodan, nüüd paremaks. Ma loodan, et te hoiate silma peal, et n-ö kontorivennad ei saaks seda lubatud palgatõusu, nagu reapäästjad on seni kartnud. Ka Toompea lossi ees on meil korduvalt palutud selle eest seista. Ma palun ka teil jälgida, et see 1000-eurone palk läheks ikka reaalsetele päästjatele. Aga minu küsimus on: kui suur on praegu päästja keskmine pension? Ja te lubasite välja uurida, kui palju sellele keskmisele siis juurde tuleb.

16:56 Siseminister Katri Raik

Aitäh küsimuse eest! Kõigepealt, päästja siis saab jah selle aasta 1. jaanuarist – see päästja, kes päästeautoga välja sõidab – palka 1000 eurot ja tegelikult isegi üle 1100 euro. Paratamatult on päästja ju valves ka öösiti ja riigipühade ajal. Neid töötasusid me selle seadusega püüamegi väga üheselt mõistetavalt reguleerida. Mis puudutab palga tõusu eri teenistusastmetel, siis just eile ma käisin Päästeametis ja Päästeameti peadirektor andis mulle muu hulgas ülevaate ameti palgapoliitikast. Kõige suurem palgatõus, üle 23% ootabki ees n-ö esimese või eelliini päästjaid. Tõepoolest, päästjate ametiühing on tõstatanud küsimuse, kas ülemuste või üldse kontoritöötajate palk on ebaõiglaselt palju tõusnud. Olen ennast selle teemaga üsna täpselt kurssi viinud ja olen peadirektor Kuno Tammearu lahendustega nõus. Ma ei näe neis midagi, mis oleks etteheitmist väärt. Pensioni suurendus on päästjatel tavapensionil 240 eurot.

16:58 Aseesimees Enn Eesmaa
Raivo Põldaru.

16:58 Raivo Põldaru
Aitäh, härra aseesimees! Hea minister! Selge, et muudatused päästjate pensionis peaksid leevendama päästjate puuduse probleemi. Aga küsimus on selles, et päästjad on suhteliselt vanad, paljud siirduvad peagi pensionile. Kas vahepeal siiski ei teki auku? Sest päästjaks õpitakse koolis, põhiliselt Väike-Maarja õppekeskuses. Kas see auk ikkagi ei teki? Kas ei ole seda ohtu?

16:58 Siseminister Katri Raik
Aitäh küsimuse eest! Jah, see oht on. Nagu ma ütlesin, 2023. aastaks on pensionile minemas 300 päästjat ehk üle 10%. See on suur hulk. Olen endise Sisekaitseakadeemia rektorina päästjate ettevalmistusega kursis. Päästekolledži Väike-Maarja õppekeskuses ei ole viimastel aastatel kahjuks kõik õppekohad täitunud. Seal on tegu kutseõppe korras ettevalmistusega just eesliini päästjatele. Samuti on teatud viisil prioriteediks rohkem olnud politseinike ettevalmistus ja seda ka kõrgharidustasemel. Me kindlasti ei tohi Eestis välja suretada päästeteenistujate ettevalmistust kõrgharidustasemel, mis toimub Tallinnas Sisekaitseakadeemia õppehoones. Viimases on praegu pigem vastu võetud kaugõppes õppijaid, üle aasta ka statsionaarseid õppijaid. Kindlasti nõuab päästjate haridus senisest veel suuremat tähelepanu. Oluline on leida selliseid paindlikke õppimise viise, et õppima saaksid tulla ka inimesed, kellele päästjaks õppimine on teine või hoopistükkis kolmas haridus, kes on enne midagi õppinud kutsekoolis või kõrgkoolis. Sellised paindlikud õppeviisid on juba loodud politseinikele, peame vahest olema senisest paindlikumad ka päästjate koolitamisel. Rääkisime eile sellest peadirektor Kuno Tammearuga ja leidsime ühiselt, et suuremat tähelepanu vajab päästja elukutse tutvustamine. Loodan, et palgatõus aitab elukutse populaarsuse kasvule veelgi kaasa.

17:00 Aseesimees Kalle Laanet
Austatud siseminister Katri Raik, teile rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Palun ettekandeks kõnetooli õiguskomisjoni liikme Hardi Volmeri!

17:00 Hardi Volmer
Hea eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Lubatagu tutvustada õiguskomisjoni protokolli eespool kõneldud teemal. Istung toimus esmaspäeval, 17. detsembril eelmisel aastal. Juhatas Jaanus Karilaid, protokollis Tiina Kärsna. Osa võtsid veel Uno Kaskpeit, Hardi Volmer, Külliki Kübarsepp, Mati Raidma, Raivo Aeg, Toomas Paur, Toomas Vitsut, Urve Tiidus, Vilja Toomast, Linnar Liivamägi nõunikuna ja Raini Laide nõunik-sekretariaadijuhatajana. Puudus Olga Ivanova. Kutsutud oli muidugi siseminister Katri Raik, samuti ministri nõunik Kristen Kanarik ja personalipoliitika osakonna õigusnõunik Svetlana Meister. See puudutab siis istungi teist päevakorrapunkti kõnealusel teemal.
Kõik see, millest seal juttu oli, kandus teieni äsja auväärse ministri suu läbi ja ma ei hakka seda üle kordama. Räägin veidi, mis küsimused meil tekkisid. Külliki Kübarsepp küsis, kas eelnõu seletuskirja punktis 7 toodud kulud sisaldavad ka parlamendi menetluses oleva eripensione reguleeriva eelnõuga kaasnevaid kulusid. Svetlana Meister selgitas, et seletuskirjas märgitud kulud puudutavad ainult eelnõu 768. Külliki Kübarsepp küsis, kas kaitsealuste isikute ring jääb sama suureks. Svetlana Meister kinnitas, et kaitsealuste ringi ei laiendata. Vilja Toomast palus enne eelnõu vastuvõtmist esitada õiguskomisjonile

siseministri 12. aprilli 2013. aasta määruse nr 15 "Politseiametniku ning Politsei- ja Piirivalveameti struktuuriüksuse juhi ametikohal teenistuses oleva ametniku kutsesobivusnõuded, nende kontrollimise tingimused ja kord" muutmise projekti. Teda huvitas eelkõige see, millised nõuded nendele isikutele esitatakse. Svetlana Meister lubas selle dokumendi saata.
Komisjon otsustas teha ettepaneku võtta eelnõu täiskogu 16. jaanuari ehk siis tänase istungi päevakorda, teiseks teha ettepaneku esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 23. jaanuari. Ettekandjaks määrati Hardi Volmer. Kõik need neli punkti leidsid tulist poolehoidu täielikus konsensuses. Aitäh!

17:04 Aseesimees Kalle Laanet
Väga austatud õiguskomisjoni liige Hardi Volmer, teile küsimusi ei näi olevat.

17:04 Hardi Volmer
Kena. Suur tänu!

17:04 Aseesimees Kalle Laanet
Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 768 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määran eelnõu 768 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 23. jaanuari kell 16.

---

6. 17:04 Kaubamärgiseaduse, tööstusdisaini kaitse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (765 SE) esimene lugemine

17:05 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme päevakorra kuuenda punkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud kaubamärgiseaduse, tööstusdisaini kaitse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (765 SE) esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli justiitsminister Urmas Reinsalu!

17:05 Justiitsminister Urmas Reinsalu
Lugupeetav parlamendi aseesimees! Kõrge rahvaesindus! Vabariigi Valitsus taotleb selle mitme seaduse muutmise seaduse eelnõuga järgmisi eesmärke. Esiteks, tõsta intellektuaalomandiõigustega seonduvate vaidluste lahendamise kvaliteeti, andes nende lahendamiseks ainupädevuse Harju Maakohtule. Teiseks, muuta Patendiameti menetlused kaubamärgi ja tööstusdisainilahenduse valdkondades tõhusamaks eelkõige elektroonilise menetluse kasutamise kaudu. Ning kolmandaks, teha vandeadvokaatide praktikas võimalikuks omandada patendivoliniku kutse ja kõrvaldada seeläbi võimalikud põhiseaduse riived. Aitäh teile!

17:06 Aseesimees Kalle Laanet
Austatud justiitsminister! Teile küsimusi ei ole. Aitäh! Palun ettekandjana kõnelema majanduskomisjoni liikme Arto Aasa!

17:06 Arto Aas
Austatud Riigikogu liikmed! No peale nii põhjalikku ja ammendavat eelnõu tutvustamist on raske midagi lisada. Lubage siis lihtsalt anda lühike ülevaade, mis toimus majanduskomisjonis enne selle eelnõu esimest lugemist. Majanduskomisjon arutas seda teemat 17. detsembril 2018. Koosolekul osalesid Sven Sester, Toomas Kivimägi, Arto Aas, Erki Savisaar, Jaanus Marrandi, Kristen Michal, Märt Sults, Peeter Ernits, Tarmo Kruusimäe ja külalistena Urmas Reinsalu ja Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse nõunik Gea Lepik.
Minister andis komisjoni liikmetele kõigepealt ülevaate, mis on selle seaduse algatamise eesmärk. Komisjonis oli see ülevaade pisut põhjalikum ja seejärel oli põgus arutelu. Näiteks Tarmo Kruusimäe küsis üle, kas ka Tartu Maakohus võiks tulevikus intellektuaalomandi õigusega seonduvate küsimuste vaidluste lahendamisega tegeleda. Minister kordas üle, et nagu eelnõus öeldud, tegemist on üsna spetsiifilise valdkonnaga. Kuna enamikku neid asju on seni arutatud Harju Maakohtus, siis saab nii

olema ka tulevikus. See on ratsionaalne valik.
Mina ise uurisin, kas patendivolinikuks saada on edaspidi lihtsam. Ma võin ennustada, et see on ainus küsimus, mida me siin teise lugemise ajal hakkame arutama. Tõesti, kui advokaadid soovivad saada ka patendivoliniku õigusi, siis kui lihtne see peaks olema. Eelnõu kohaselt on see protsess oluliselt liberaalsem, oluliselt lihtsam. Patendivoliniku ametit ei ole nii keeruline omandada, aga advokatuur on meile juba aegsasti märku andnud, et see võiks olla veel lihtsam, kuna nad tegelevad nende teemadega iga päev aktiivselt. Vähemalt teeb seda üks osa advokaatidest. Aga praeguse eelnõu järgi peavad advokaadid sooritama patendivoliniku eksami. Põhiküsimus ongi, kas see eksam on vajalik või mitte. Meil oli juba üks kohtumine nii patendivolinikega kui ka advokatuuri esindajatega, neil on erinevad seisukohad. Aga eelnõu algatajad arvasid, et praegune lahendus on piisav. Advokaadil on vaja teatud töökogemust selles valdkonnas ja vaja ära teha eksam. Kui need tingimused on täidetud, siis nad on kõikide õigustega patendivoliniku ametit valmis pidama.
Ja oligi sisuliselt kõik, mis komisjonis tol korral arutati. Konsensusega tehti kõik protseduurilised otsused. Esiteks otsustati teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, 16. jaanuariks; teiseks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada, ja kolmandaks, määrata muudatusettepanekute tähtpäevaks viis tööpäeva ehk siis 23. jaanuar 2019 kell 17. Ja varem oli tehtud otsus, et mina, Arto Aas, olen selle eelnõu komisjonipoolne ettekandja. Kõik otsused komisjonis langetati konsensusega. Aitäh!

17:10 Aseesimees Kalle Laanet
Hea ettekandja, sinule on ka küsimusi. Hanno Pevkur, palun!

17:10 Hanno Pevkur
Aitäh! Kuna justiitsministri ettekanne oli nii põhjalik ja kiire, et ei jõudnud isegi küsimust küsida, siis ma küsin seda sinu käest. Sa mainisid patendivolinikuks saamise lihtsustamist. Aga on üks väike detail, mis on selle eelnõu tegemisel patendivolinike ja advokatuuri vahel vaidluse all olnud. See on järelevalve küsimus. Kas järelevalve küsimus ka komisjonis tõusis ja kui tõusis, siis kas minister midagi selle kohta kostis? Ehk teisisõnu, kui advokaat saab patendivolinikuks, siis justkui järelevalvet tema üle võiks teha ainult advokatuur, aga tegelikult ta saab ju patendivolinike seltsi liikmeks ja patendivolinikuna tegutsemise järelevalve peaks olema ikkagi patendivolinike seltsi pädevuses.

17:11 Arto Aas
Kui ma õigesti mäletan, siis komisjonis meil sellest põhjalikult juttu ei olnud. Nii seisab ka protokollis. Küll käis see teema läbi hiljem, kui meil oli töögrupis juba huvigruppidega kohtumine. See on tõesti üks üleval olevatest küsimustest. Kes ikkagi saab patendivoliniku tööd teha ja kes seda järelevalvet teeb? Värskelt on ju loodud Patendivolinike Koda, kes tegelikult peaks liikmeid vastu võtma ja kogu valdkonnasisest tööd korraldama ja professionaalsuse tagama. Patendivolinikud on ainsad, kes saavad Patendiametis ja tööstusomandi apellatsioonikomisjonis kliente esindada, advokaadid võivad seda ka mujal teha. Nii et minu arvates järelevalve on küsimus ka teise lugemise ajal – milline lahendus valitakse. Advokaadid tõid näiteks pankrotihaldurite valdkonna. Seal on tehtud hästi mõistlik lahendus, et advokaadid saavad ka selles valdkonnas tegutseda. Vaatame, kas see mudel sobib ka kaubamärgi maailma ja patendivolinike maailma.

17:12 Aseesimees Kalle Laanet
Austatud Arto Aas, teile rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 765 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määran eelnõu 765 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 23. jaanuari kell 17.

---

7. 17:13 Kaitseväe korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (783 SE) esimene lugemine

17:13 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme päevakorra viimase punkti juurde, milleks on julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni algatatud Kaitseväe korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (783 SE) esimene lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni esimehe Raivo Aegi!

17:13 Raivo Aeg

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Parlamendi julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon kuulab lisaks julgeolekuasutuste regulaarsele ärakuulamisele ka Kaitseväe Luurekeskuse ülevaateid ja arutab oma istungitel selle töökorraldusega seonduvaid küsimusi. 2016. aastal toimus komisjonil arutelu luurekeskuse tollase ülema Kaupo Rosinaga. Komisjoni liikmed tundsid siis huvi, kas seadusandlikud normid, seadusandlik raamistik võimaldab luurekeskusel oma ülesandeid maksimaalse efektiivsusega täita. Selle diskussiooni tulemusena kooruski välja mitmeid asjaolusid, mis nõuavad ka seadusandja sekkumist, et riigi poolt riigi julgeoleku tagamiseks ellu kutsutud struktuuriüksus, mis töötab Kaitseväe koosseisus, saaks oma ülesandeid täita maksimaalse efektiivsusega ja õigustada maksumaksja raha panustamist oma ülalpidamisse. Kui valitseb olukord, kus riik on loonud riigi julgeolekut tagava struktuuriüksuse ja kulutanud selle varustamiseks küllaltki märkimisväärseid ressursse, aga samas pole andud sellele struktuuriüksusele piisavalt tööriistu oma töö tegemiseks, siis see on pehmelt öeldes ressursside raiskamine. Istungil saigi kokku lepitud, et luurekeskus kaardistab ära oma vajadused ja oma puudujäägid ning koostöös Kaitseväe Peastaabi ja Kaitseministeeriumiga esitatakse valitsuse kaudu Riigikogule eelnõu, mille eesmärk on teha korrektuurid Kaitseväe korralduse seadusesse, et olemasolevad vajakajäämised saaks likvideeritud.

Vahepeal muutus valitsuse koosseis. Uus minister astus ametisse ja selle seaduseelnõu ettevalmistamine nii Kaitseväes kui ka Kaitseministeeriumis rauges. Aktiivsemalt asuti taas selle kallale eelmisel aastal.

Kuna on tegemist eelnõuga, mis käsitleb riigi julgeolekut, aga samuti väga olulist teemat – isikute põhivabaduste ja -õiguste tagamise meetodeid ja meetmeid, siis oli eelnõu arutelu Vabariigi Valitsuses ja valitsuse julgeolekukomisjonis mõnes mõttes küllaltki intensiivne ja samas ka aeganõudev. Paralleelselt tegelesid eelnõuga edasi ka Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon ja riigikaitsekomisjon. Ühiste arutelude ja konsultatsioonide tulemusel jõuti järeldusele, et seaduseelnõu on vajalik. Selleks, et võimalikult kiiresti luurekeskuse vajadused täita, seati eesmärgiks võtta seaduseelnõu seadusena vastu veel Riigikogu XIII koosseisu ametiajal. Nagu ma ütlesin, oli valitsuses seaduseelnõu arutelu mõnes mõttes toppama, mõnes mõttes venima jäänud ja selline traditsiooniline käik, et Vabariigi Valitsus oleks Riigikogule seaduseelnõu esitanud, ei tulnud enam kõne alla. See ei oleks võimaldanud olemasolevasse ajaraami mahtuda. Ja kuna eesmärk oli selles koosseisus eelnõu 783 seadusena vastu võtta, siis kokkuleppel Kaitseministeeriumiga me astusimegi mõnes mõttes pretsedenditu sammu: julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon, kes üldjuhul ei algata eelnõusid, asus seekord algataja rolli ja esitas läinud aasta lõpus Riigikogu juhatusele Kaitseväe korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Kuigi eelnõu algatas erikomisjon, oli see tegelikult valmis, kuna oli kirja pandud väga tihedas koostöös Kaitseministeeriumi ja Siseministeeriumiga. Nii sisuliselt kui ka vormiliselt on eelnõu läbinud ministeeriumide ametnike hoolika ekspertiisi. Seega peaks see kindlasti menetlemiseks kõlbulik olema.

Eelnõuga muudetakse Kaitseväe korralduse seadust nii, et Kaitsevägi saab laias laastus kolmes aspektis täiendavad võimalused, parandamaks luurekeskuse ja Kaitseväe üldisi võimalusi oma töö tulemuslikkuse, siseturvalisuse ja sisekontrolli tagamisel. Esiteks annab tulevane seadus Kaitseväele senisest tõhusamad meetmed rakendada nende isikute usaldusväärsuse kontrolli, kellega plaanitakse alustada koostööd või teenistussuhet. Need sisekontrolli meetmed laienevad ka nendele Kaitseväe teenistujatele või teenistussuhtes olevatele isikutele, kellega on töö- või teenistussuhte leping sõlmitud. Teiseks, seadusmuudatusega antakse Kaitseväele täiendavad võimalused ka salajaseks koostööks – tegemist on ju luurekeskusega ja loomulikult kasutatakse luures ka salajasi koostöömeetodeid ja -meetmeid – ning salajasele koostööle kaasatud isikute tausta ja usaldusväärsuse kontrollimiseks, et tagada eeskätt salajastelt kaastöötajatelt laekunud informatsiooni usaldusväärsus ja tõesus. Ja kolmas võimalus, mis lisandub selle eelnõuga, kui see seadusena jõustub, on Kaitseväe julgeolekualade turvalisuse tagamine ja julgeolekuintsidentide ennetamine julgeolekualadel.

Nii et tegemist on igati vajaliku seaduse muutmisega, mis annab täiendava panuse Eesti julgeoleku tagamisse. Sellest johtuvalt palun seaduseelnõu toetada ja seda edasi menetleda! Aitäh!

17:21 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Teile on ka küsimusi. Raivo Põldaru, palun!

17:21 Raivo Põldaru
Aitäh, härra aseesimees! Hea ettekandja! Kuulates teie ettekannet ja teades, kui kaua Eesti Vabariik on juba eksisteerinud, tekkis selline tunne, et ega väga vajalikuks seda seadust ei peetud. Seda võib nüüd tõepoolest pidada Riigikogu komisjoni töövõiduks, tänu millele Eesti riigis hakkavad asjad ehk paremini käima. On see õige mõte või on selles midagi vildakat?

17:22 Raivo Aeg
Loodan, et keegi mäletab natukene ka ajalugu. Mina ei ole valitsuse julgeolekukomisjoni istungitel viibinud, aga julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon pidas maha kaks ühisistungit riigikaitsekomisjoniga ja seal kerkis ka üles temaatika, mida me tunneme Kaitseväe luureskandaali nime all. Eks mingisugused hirmud ja tontide nägemised elavad siiamaani meie ühiskonnas edasi, kuigi sellest luureskandaalist on möödas juba palju aastaid. Organisatsioon on selle aja jooksul teinud väga põhjapanevad järeldused tolleaegsetest probleemidest. Tuli ette ka juhtimisvigu ja organisatsioonis oli kindlasti ka regulatsioonide puudujääke. Nüüdseks on organisatsioon ka oma väärtusi määratledes kindlasti kõvasti edasi arenenud. Selle luureskandaali tagajärjel sai Kaitseväe tegevus eeskätt luuremaastikul teatavasti olulisel määral pärsitud. Samas me peame ikkagi silmas eesmärki, et kui on üks struktuur loodud, siis riik peab saama seda usaldada. Ei tohi olla niimoodi, et riik loob ühe julgeolekut tagava struktuuriüksuse, aga samas ta ei usalda seda. Siis tuleb teha vajalikud kaadrimuudatused või regulatsioonide muudatused, et struktuur muutuks usaldusväärseks ja selle saaks maksimaalselt riigi huvides tööle panna.
Mis puutub komisjoni töövõitu, siis ma ei tea, millise komisjoni töövõit see on. Ma ju rääkisin, kuidas see seaduseelnõu sündis. See mõte sai küll välja käidud ühel järelevalvekomisjoni istungil, aga eelnõu töötati sisuliselt välja ikkagi Kaitseväe ja Kaitseministeeriumi koostöös. Seda arutati päris intensiivselt Vabariigi Valitsuses ja valitsuse julgeolekukomisjonis ning meie käsitlesime seda koostöös heade kolleegidega riigikaitsekomisjonist. Nii et kindlasti ei saa seda pidada ainult ühe või teise komisjoni töövõiduks. Ma arvan, võidab sellest kindlasti Eesti Vabariik. Kui Kaitseväe luure saab oma tegevuseks tööriistu juurde, saab ta oma ülesandeid paremini täita.
Milleks Kaitseväe luure üldse mõeldud on? See on üks väga oluline komponent Kaitseväe eelhoiatussüsteemis. Riigil peab võimalikult varases staadiumis olemas olema informatsioon võimalike teda ähvardavate ohtude kohta. Meie välisluure ja Kaitseväe luure teatud mõttes täiendavad teineteist, nad on ka ühe ministeeriumi valitsemisalas. Sellest johtuvalt ma arvan, et riigile on tõepoolest ääretult vajalik, et see koostöö muutuks veelgi paremaks ja saaks hoogu juurde.

17:26 Aseesimees Kalle Laanet
Enn Meri, palun!

17:26 Enn Meri
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud Raivo Aeg! Eelnõus on nimetatud ka konspiratsioonivõtteid, mille hulka minu arusaamise järgi kuulub ka inimeste pealtkuulamine. Kes on see inimene või see asutus, kes annab siis Kaitseväe luurele õiguse seda teha? Või kas seda saab iga Kaitseväe luureametnik ise otsustada?

17:26 Raivo Aeg
Aitäh küsimuse eest! Kindlasti mitte ei ole mõeldud seda, et iga Kaitseväe Luurekeskuse ametnik ise saab otsustada, mis ta täna ette võtab: keda hakkab pealt kuulama, keda hakkab varjatult jälgima või midagi muud sellist tegema. Tegelikult sellist meedet nagu pealtkuulamine ei ole siin ette nähtud. On olemas loetelu, milliseid konspiratsioonimeetodeid on võimalik kasutada. Eeskätt on võimalik teha varjatult teatud riiklikesse ja avalik-õiguslikesse registritesse päringuid, nii et konkreetne isik seda ei tea. Isegi kui isik teeb süsteemi kasutades päringu, kes tema kohta on päringuid teinud, siis ta sealt vastust ei saa. Samamoodi on ka teiste julgeolekuasutuste puhul, Kaitsepolitseiameti ja välisluure puhul – midagi erinevat ei ole.
Veel on võimalik teeselda variisikut, juriidilisi isikuid, juriidilisi struktuuriüksusi jne – see on terve loetelu. Aga see käib ikkagi asjaomase loamenetluse teel. Kõige rohkem riivab isikute põhiõigusi tõepoolest varjatud jälgimine. Ja varjatud jälgimise võimaldamise üle oligi meil kõige teravam debatt. Selle üle

toimus ka tõsine arutelu Kaitseväe Luurekeskuse, Kaitseväe ja ka Kaitsepolitseiameti vahel. Kaitsepolitsei nägi selle puhul eeskätt ohtu, et huvid võivad kuskil ristuda: piltlikult öeldes kaks institutsiooni võivad töötada nn ühe ja sama isiku peal. Me ju teame, et seadusega on pandud kaitsepolitseile just Kaitseväe vastuluuretegevus. Aga antud juhul me ei räägi luurekeskusele Kaitseväe vastuluuretegevuse andmisest, me räägime sisekontrolli meetmete laiemast rakendamisest. Et välistada seda nn suuskade ristiminekut, on eelnõus ette nähtud, et kolm päeva enne seda, kui alustatakse näiteks varjatud jälgimist, tuleb sellest informeerida Kaitsepolitseiametit. Seda just selleks, et välistada kahe ametkonna võimalik töine konflikt. Samamoodi tuleb informeerida ka Kaitseväe juhatajat ja kaitseministrit, et n-ö poliitiline kontroll säiliks.
Oluline on ka see, et ka varjatud jälgimist saab teostada ikkagi nende isikute suhtes, kellega on juba sõlmitud mingisugune leping. Olgu siis tegu salajase koostöö tegemise lepinguga või juba mingi töösuhtega. Ja sellisel juhul inimest informeeritakse. Analoogiliselt toimib julgeolekukontroll: isik, kes läbib julgeolekukontrolli, annab nõusoleku, et ta on nõus, et tema suhtes teostatakse teatud põhiõigusi riivavaid toiminguid. Maksimaalselt on tegu varjatud jälgimisega. Jutt ei ole pealtkuulamisest, jutt ei ole asukohas kuulamisest ega ka muudest elektrooniliste sidevahendite kasutamise jälgimisest, näiteks internet või mingi muu asi. See on väga piiritletud.
Kui võrrelda politsei ja piirivalve seadusega, siis Politsei- ja Piirivalveameti sisekontrolli osakonnal on laiemad võimalused. Neil on tõepoolest õigus teostada pealtkuulamist. Loomulikult tuleb selleks taotleda kohtu luba, aga kui kohus peab seda vajalikuks, siis nad saavad seda teha. Aga Kaitseväe Luurekeskuses selliste meetmete rakendamist me vähemalt esialgu võimalikuks ei pidanud ja piirdusime maksimaalselt varjatud jälgimisega.

17:31 Aseesimees Kalle Laanet
Hanno Pevkur, palun!

17:31 Hanno Pevkur
Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Selle eelnõu sünnilugu on pikk, tegelikult kestnud mitu aastat. Parlamendi ülesanne on muu hulgas tagada inimestele kindlustunne, et tõepoolest ühtegi ülearust jälitustoimingut ei tehta, eriti mitte n-ö asjasse mittepuutuvate inimeste puhul. See eelnõu on oma menetlusrajal nii ametkondade koostöös kui siin parlamendis pärast mõtete vahetamist kindlasti paremaks läinud. Ent minu jaoks on ikkagi üks koht, mis vajab lahtirääkimist. See seondub Enn Mere küsimusega. Nimelt, kui Kaitseväe Luurekeskus või Kaitsevägi tekitab ajutise julgeolekuala või ajutise turvaala, siis seal ei ole piiranguid. Ma arvan, et see on teema, mis tuleks esimese ja teise lugemise vahel läbi arutada, pidades silmas ka varjatud jälgimisele mittekaasatud inimesi. Mis su arvamus selle kohta on?

17:32 Raivo Aeg
Aitäh, Hanno! Ma tänan ka sind, et sa komisjonis menetlemise käigus väga intensiivselt mõtlesid kaasa ja tegid mitu head ettepanekut, mis said ka sisse viidud ja parandasid nõnda seaduseelnõu kvaliteeti. Aga loomulikult, täna me loeme seda esimest korda. Parlamentaarne menetlemine ju tegelikult tänasest päevast algab. Menetlev komisjon on riigikaitsekomisjon, kes arutab läbi kõik ohukohad ja nurgad, mis tuleks maha lihvida. Seda on kahe lugemise vahel võimalik teha. Loodetavasti riigikaitsekomisjon tegeleb sellega intensiivselt, kaasates vajadusel asjaomaseid ametkondi ja institutsioone. Nii et kõik on võimalik.

17:33 Aseesimees Kalle Laanet
Helmen Kütt, palun!

17:33 Helmen Kütt
Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja, erikomisjoni esimees! Kõigepealt suur tunnustus väga hea ettekande eest – väga huvitavalt ette kantud! Ma loodan, et minu küsimus ei puuduta kuidagi riigisaladust, järsku te saate vastata. Kui palju on neid isikuid, kellele selline õigus nüüd juurde tuleb? Ma saan aru, et asutus saab selle õiguse – organisatsioon, asutus, institutsioon –, aga mida see tähendab arvuliselt? Kui palju neid inimesi juurde tuleb? Ma usun, et siin saalis ei ole mitte ühtegi inimest, kes on

selle vastu, et Eesti riik oleks rohkem kaitstud, turvatud ja et nendel organisatsioonidel oleks kõik töövahendid selle töö teostamiseks.

17:33 Raivo Aeg

Seaduseelnõu menetlemisel me nende isikute arvu ei käsitlenud. Ma kardan, et see isegi on riigisaladus, tegu on ju Kaitseväe Luurekeskuse koosseisuga. Tegelikult on selles seaduseelnõus üks säte, mis võimaldab luurekeskusesse inimesi tööle võtta ilma konkurssi läbimata. Eesmärk ongi just varjata luurekeskuses töötavate isikute identiteeti – tegemist on ju luuret teostava üksusega. See ei ole küll julgeolekuasutus, aga kuna ta kuulub Kaitseväe koosseisu, on tema töö eesmärgid ja meetodid väga paljus sarnased julgeolekuasutuste omadega. Ning Vabariigi Valitsuse julgeolekukomisjon ju koostab igal aastal dokumendi – mis selle nimetus ongi, nüüd on see muutunud, vanasti oli see teabehanke eelistuskava, nüüd on see natuke pikem, ma ei mäleta täpselt seda nimetust. Aga põhimõtteliselt määratleb Vabariigi Valitsuse julgeolekukomisjon julgeolekuasutuste tegevuse prioriteedid ja lisaks ka Kaitseväe Luurekeskuse omad.

17:35 Aseesimees Kalle Laanet

Hanno Pevkur, palun!

17:35 Hanno Pevkur

Ma pakun mõtlemiseks ja suurele saalile arutamiseks veel ühe teema. Selle eelnõuga antakse Kaitseväele, täpsemini Kaitseväe Luurekeskusele õigus missioonidel ehk Eestist väljaspool teostada luuretegevust. Minu küsimus sulle on: milline jurisdiktsioon rakendub, kui sellise tegevuse käigus luurajad teolt tabatakse?

17:35 Raivo Aeg

Ma eeldan, et asjaomane jurisdiktsioon on teiste riikide seadustes kirjas. Täpselt samamoodi on Eesti seaduses kirjas, mis saab, kui mõni vaenuliku riigi luuraja meie territooriumil tabatakse. Toimub kriminaalmenetlus, kohtulik menetlus, mis eeldatavasti lõpeb vanglakaristusega. Kui on tegemist n-ö koosseisuliste luureohvitseridega, siis väga tihti vahetatakse riikide vahel vastastikku isikud välja, nii et nad saavad tulla oma kodumaale ja jääda vabadusse. Sellega oled sa, Hanno, ise väga lähedalt kokku puutunud ja tead, mismoodi jurisdiktsioon siis rakendub. Ega siin ka midagi teistmoodi ei ole. Kaitseväe luurel on praegugi võimalus ka välismissioonil oma üksuste kaitseks vastuluuret teha. Neid võimalusi on korduvalt arutatud. Seesama oma üksuste kaitseks vastuluure tegemise võimalus – ma täpset aastaarvu ei mäletagi, aga ma arvan, et see oli kas aastal 2013 või 2014, kui Kaitseväe Luurekeskus selle õiguse sai. Võib-olla kaitseväelased oskavad konkreetselt öelda, aga sinna kanti see jääb.

17:37 Aseesimees Kalle Laanet

Johannes Kert, palun!

17:37 Johannes Kert

Palju tänu, härra esimees, sõna andmise eest! Mul on lihtsalt lühike kommentaar. Kaitseväe missioonid, mis on seni aset leidnud, on eelnevalt kooskõlastatud konkreetse missiooni riigiga. Ka küsimused, kuidas seal luuret teostatakse, on kokku lepitud. Meil ei ole selles mõttes ohtlikke olukordi nendes missioonides, kus Kaitsevägi olnud on ja praegu on, alust oodata. Mida toob tulevik, ei tea. Punkt kaks: ma tahan natuke avardada seda ruumi, millest juttu on, ja annan teada, et Kaitseväe Luurekeskuse volitused ja luurealane tegevus on üks osa NATO eelhoiatussüsteemist. Nii nagu panustab NATO eelhoiatussüsteemi, nii teevad seda ka meie kaitsepolitsei ja Välisluureamet.

17:38 Aseesimees Kalle Laanet

Jah, aga ma tuletan meelde, et praegu on küsimuste voor. Saan siiski aru, et võib-olla sisaldus siin ka teatud küsimus ettekandjale. Nii, rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, hea komisjoni esimees! Palun kõnelema täna oma sünnipäeva tähistava riigikaitsekomisjoni liikme Ants Laaneotsa!

17:38 Ants Laaneots

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Tõtt-öelda me püüame praegu likvideerida 2006. aastal Kaitseministeeriumi poolt näpust välja imetud luureskandaali, millega kaotati täielikult igasugune vastuluure Kaitseväes ja Kaitseliidus, isegi taustakontroll läks kapo alluvusse. Nüüd me näeme selle negatiivseid tulemusi: "tänu" sellele on meil tekkinud luurajad ja spioonid, keda Kaitsevägi ei ole võimeline ise avastama, vaid sellega peab tegelema kapo.
Aga asja juurde! Riigikaitsekomisjon arutas enne eelnõu algatamist kahel julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoniga peetud ühisistungil eelnõu erinevaid kavandeid. Nendel aruteludel osalesid ka Kaitseministeeriumi ja Siseministeeriumi esindajad. Enne esimesele lugemisele esitamist arutas riigikaitsekomisjon eelnõu veel kord koos eelnõu algataja, julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni esimehe Raivo Aegiga. Ta esines meile 19. detsembri istungil.
Natuke veel kord eelnõust lähemalt. Sellega laiendatakse Kaitseväe õigusi teenistusse astuda soovivate isikute tausta kontrollimisel, et veenduda nende sobivuses teenida Kaitseväes või Kaitseväega koostööd teha. Eelnõu kohaselt saab Kaitsevägi taustakontrolliks vajaliku teabe hankimiseks teha toiminguid riskikontrollist laiemas ulatuses ja kasutada konspiratsioonivõtteid, millest siin juttu oli, et tagada teabe kogumise varjatus. Siinkohal rõhutan veel kord, et Kaitseväe teostatava taustakontrolli näol ei ole tegemist julgeolekukontrolliga. Viimane on endiselt Kaitsepolitseiameti pädevuses. Veel nähakse eelnõuga uue ülesandena ette, et kaitseväeluure teostamisel tuleb koguda ja töödelda teavet Kaitseväe julgeolekuala kaitse tagamiseks ning ennetada võimalikke ohte. Tuletan meelde, et vastavalt Kaitseväe korralduse seaduse §-le 53 on julgeolekuala Kaitseväe valduses olev territoorium ja sellel asuvad Kaitseväe linnakud, staabihooned, tagala ja väljaõppekeskused, masinapargid, relva- ja muud laod, lasketiirud, samuti Kaitseväe laevad, lennuvahendid, sõidukid ning territoorium, mille Kaitseväe juhataja või tema volitatud ülem on määratlenud ajutise julgeolekualana. Silmas peetakse eelkõige õppevälju, kui nendel toimuvad õppused või harjutused. Nimetatud muudatused on vajalikud selleks, et Kaitsevägi oleks võimeline julgeolekuala otseselt mõjutatavate intsidentide korral ise ohtu õigel ajal tuvastama ja sellele adekvaatselt reageerima.
Riigikogu juhatus määras eelnõu juhtivkomisjoniks riigikaitsekomisjoni. Tulenevalt Riigikogu juhatuse poolt 2018. aasta 18. detsembril riigikaitsekomisjonile antud soovitusest küsida eelnõu kohta arvamust Riigikogu põhiseaduskomisjonilt me seda tegimegi. Me ei ole vastust saanud, kuid loodame selle saada enne eelnõu muudatusettepanekute tähtaja lõppu.
Riigikaitsekomisjon otsustas oma 19. detsembri istungil konsensusega teha Riigikogu juhatusele ettepaneku lülitada eelnõu esimeseks lugemiseks tänase istungi päevakorda ja teha Riigikogule ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada. Komisjonipoolseks ettekandjaks määrati mind. Veel otsustas riigikaitsekomisjon konsensusega, et eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks võiks Riigikogu kodu- ja töökorra seadusest tulenevalt määrata kümme tööpäeva ehk siis tähtaeg oleks 30. jaanuar kell 17.15. Tänan!

17:43 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, austatud Ants Laaneots! Teile küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Reformierakonna fraktsiooni nimel Hanno Pevkur, palun!

17:44 Hanno Pevkur

Head Riigikogu liikmed! Minu sõnum siit puldist on eelkõige riigikaitsekomisjonile, kuna selle eelnõu algatajale, julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjonile menetlus justkui tänase päevaga lõpeb. Meil ei ole enam võimalik rohkem oma panust sinna anda ja see tähendab, et riigikaitsekomisjon võtab selle ülesande enda õlule.
Selle eelnõu eesmärk on ju väga õilis. Need inimesed, kes peavad vastutama Eesti julgeoleku eest, peavad saama vajalikud tööriistad, selleks et seda tööd teha. Meie ülesanne siin saalis on tõesti tagada ka see, et iga inimene saaks tänu sellele seadusele kindlustunde, et jah, antakse vajalikud tööriistad Eesti julgeoleku tagamiseks, aga samas on kõikide inimeste vabadused ja õigused kaitstud. Ses mõttes on mul väga hea meel, et kogu selle eelnõu ettevalmistamise käigus meil oli piisavalt valmisolekut kuulata nii eksperte kui mõelda ise kaasa, et eelnõu tekst saaks hea. Mõned väikesed detailid tuleb küll esimese ja teise lugemise vahel veel täpsustada. Eelkõige juhin tähelepanu paarile asjaolule.
Esiteks seesama teema, mis kõlas nii Raivo kui Antsu ettekandes: ajutine julgeolekuala. Vaadake, ajutise julgeolekualaga on see lugu, et tõepoolest, kui me räägime Kaitseväe julgeolekualast, siis ei ole mingeid küsimusi. See on reeglina n-ö lihtsas keeles öeldes sõjaväeosa või sõjaväelinnak, kus on vaja nii seda

territooriumi kui lähiperimeetrit normaalselt kaitsta ja vajadusel selle nimel ka tegutseda. Ajutise julgeolekuala saab moodustada põhimõtteliselt ükskõik kuhu ükskõik millal. Loomulikult, selleks on vaja Kaitseväe juhataja või tema volitatud inimese otsust, aga me peame andma kindluse, et nii ajutise julgeolekuala moodustamine kui hiljem seal tehtavad toimingud on selgelt sanktsioneeritud ja eelkontrollitud. Põhimõtteliselt ei tohiks tekkida, nagu siin sai mainitud, sellesama vana hea – või kas ta nüüd ikka hea oli – luureskandaali probleem, et keegi kuskil ülepeakaela oma volitusi natukene ületab. Kujutame näiteks ette, et Riigikogu hoone ümber luuakse õppuse tarbeks ajutine julgeolekuala, mis tähendaks seda, et kõikide Riigikogu liikmete tegemisi on võimalik varjatult jälgida. Puhtteoreetiliselt on see asi võimalik. Ma ei hakka seda laiendama ükskõik millisele teisele linnale või alale. Helmen küsis enne ühe küsimuse. Põhimõtteliselt on nii, et kui näiteks Viljandis Kaitseliidu maleva hoone ümber kehtestada õppuseks kolmekilomeetrine ajutine julgeolekuala, siis on nii, et enamikku Viljandi linna inimesi on võimalik kontrollida nii, et sellest jälge maha ei jää. Nii et me peame tegelikult nii Viljandi inimestele kui kõikidele teistele andma kindlustunde, et Kaitseväe juhataja ja kõik tema volitatavad inimesed saavad selgelt aru, mida see volitus tähendab. Kõigil tuleb aru saada, et ka parlamendile jääb järelevalve pädevus. See, et me järelevalve ehk tsiviilkontrolli ka eelnõusse kirjutasime, oli väga mõistlik ja vajalik. Loomulikult peavad tulevased parlamendikoosseisud rangelt kontrollima, ega keegi kusagil üle piiri ei ole läinud.
Teine teema on välismaal teostatava luuretegevuse reguleerimine. See on selline õrn jää, mille peal kõik riigid käivad. Briti seadusest näiteks on teada, et ministri volitusel on võimalik välismaal teatud piirides toime panna ka õigusrikkumisi. Siin ma küll ei hakka nimetama neid õigusrikkumisi, mida on võimalik toime panna.
Nii et tarmukust ja kindlat meelt riigikaitsekomisjonile selle eelnõu menetlemisel! Kindlasti tasub kuulata mitte ainult oma ala eksperte, vaid ka parlamendiliikmeid. Siin saalis võiksime ilmutada just sellist kainet meelt, et inimeste põhiõigused oleksid tagatud. Aitäh!

17:48 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, Hanno Pevkur! Rohkem kõnesoove ei paista olevat. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 783 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määran eelnõu 783 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 30. jaanuari kell 17.15. Oleme tänase päevakorra läbinud. Tänan teid ja ilusat kolmapäevaõhtut kõigile!

Istungi lõpp kell 17.49.